

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA
UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

Evidenčné číslo: 101002/B/2023/36145173760509444

Zahraničná pracovná sila na Slovensku

Bakalárska práca

2023

Regina Bursová

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA
UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

Zahraničná pracovná sila na Slovensku

Bakalárska práca

Študijný program:	Ekonómia a právo
Študijný odbor:	Ekonómia a Manažment a Právo
Školiace pracovisko:	Katedra ekonomickej teórie Národohospodárska fakulta Ekonomická univerzita v Bratislave
Vedúci záverečnej práce:	Ing. Mgr. Zsolt Horbulák, PhD.

Bratislava 2023

Regina Bursová

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že celú záverečnú prácu na som vypracovala samostatne, a to s použitím literatúry uvedenej v priloženom zozname.

12.5.2023

.....

Bursová Regina

PodĎakovanie

Chcela by som veľmi pekne poďakovať môjmu školiteľovi pánovi Ing. Mgr. Zsoltovi Horbulákovi za odborné rady a pomoc, ako aj rýchlu a precíznu kontrolu bakalárskej práce.

ABSTRAKT

BURSOVÁ, Regina: Zahraničná pracovná sila na Slovensku. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Národohospodárska fakulta; Katedra ekonomickej teórie. – Vedúci záverečnej práce: Ing. Mgr. Zsolt Horbulák, PhD. – Bratislava: NHF, 2023, 61 strán.

Záverečná práca je vypracovaná na tému Zahraničná pracovná sila na Slovensku. Cieľom bakalárskej práce bola analýza zamestnanosti a trhu práce na Slovensku. Práca sa skladá z 5 kapitol. Prvá kapitola obsahuje základné pojmy v oblasti migrácie, trhu práce, zamestnanosti či nezamestnanosti, ako aj vymedzenie legislatívnej úpravy v oblasti migrácie a zamestnávania zahraničnej pracovnej sily. V druhej kapitole sme spomenuli ciele práce. Tretia časť bola venovaná metodike práce a postupom, ktoré sme pri písaní našej práce používali. Vo štvrtej kapitole sme sa snažili analyzovať zahraničnú pracovnú silu na Slovenskom trhu práce, zisťovali sme krajiny z ktorých prichádzajú, ich vzdelanostnú štruktúru ale aj to aké profesie na Slovensku vykonávajú alebo v akých okresoch sa u nás usádzajú. Súčasťou tejto kapitoly bolo aj porovnávanie prichádzajúcej pracovnej sily z Európskej únie a Európskeho hospodárskeho priestoru a tretích krajín sveta. Analyzovali sme aj dopad rôznych spoločenských a politických udalostí na migráciu a pracovnú silu na Slovensku. Posledná piata kapitola je zároveň záverom našej bakalárskej práce, kde sme sa snažili zhodnotiť nami zistené údaje.

Výsledkom je analýza zahraničnej pracovnej sily na Slovensku.

Kľúčové slová: Zahraničná pracovná sila, Migrácia, Trh práce, Zamestnanosť

ABSTRACT

BURSOVÁ, Regina: Foreign Labour Force in Slovakia. – University of Economics in Bratislava. Faculty of the national economy; Department of economic theory. – Bachelor thesis supervisor: Ing. Mgr. Zsolt Horbulák, PhD. – Bratislava: NHF, 2023, 61 pages.

The final thesis elaborates on the topic of Labour Force in Slovakia. The aim of the bachelor's thesis was the analysis of employment and the labour market in Slovakia. The work consists of 5 chapters. The first chapter contains basic terms in the field of migration, the labour market, employment or unemployment, as well as the definition of legislation in the field of migration and employment of foreign labour. In the second chapter, we mentioned the objectives of the work. The third part was devoted to the methodology of the work and the procedures we used when writing it. In the fourth chapter, we tried to analyze the foreign workforce in the Slovak labour market. We investigated the countries from which they come, their educational structure, and what professions they practice in Slovakia or in which districts they settle here. This chapter also included a comparison of the incoming labour force from the European Union, the European Economic Area, and third countries. We also analyzed the impact of various social and political events on migration and the workforce in Slovakia. The last fifth chapter is also the conclusion of our bachelor's thesis, where we tried to evaluate the data we found. The result is an analysis of the foreign workforce in Slovakia

Key words: Foreign Labour Force, Migration, Labour market, Employment

Obsah

Úvod	10
1. Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí.....	12
1.1. Vymedzenie základných pojmov	12
1.2. Legislatívna úprava zamestnávania zahraničnej pracovnej sily.....	16
1.2.1. Národné víza v záujme Slovenskej republiky.....	18
1.2.2. Víza v čase mimoriadnych situácií	19
1.3. Podnikanie cudzincov na Slovensku.....	21
1.3.1. Živnostenské oprávnenie pre cudzinca	21
1.3.2. Zahraničné právnické osoby.....	22
1.4. Trh práce – problematika zamestnanosti a nezamestnanosti	23
1.5. Nezamestnanosť a formy nezamestnanosti	24
1.7. Právo na zamestnanie.....	30
1.8. Pracovná migrácia v rámci Európskej únie.....	32
1.9. Nelegálna pracovná migrácia	34
1.10. Nelegálna práca na Slovensku	36
2. Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania	38
3. Metodika práce	39
4. Výsledky práce	40
4.1. Nedostatok pracovnej sily	40
4.2. Zahraničná pracovná sila.....	41
4.2.1. Zamestnávanie príslušníkov tretích krajín s povolením na zamestnanie na území Slovenskej republiky	41
4.2.2. Zamestnávanie príslušníkov krajín Európskej únie a Európskeho hospodárskeho priestoru.....	43
4.2.3. Zamestnávanie občanov tretích krajín s informačnou kartou , bez povolenia na zamestnanie.....	44
4.2.4. Rozdelenie zahraničných pracovníkov podľa pohlavia	45
4.2.5. Rozdelenie zahraničnej pracovnej sily podľa okresov v ktorých sa usádzajú....	46
4.2.6. Zamestnávanie podľa stupňa vzdelania.....	48
4.2.7. Zamestnávanie zahraničnej pracovnej sily podľa vykonávanej profesie.....	49
4.2.8. Porovnanie počtu migrantov z Európskych krajín a tretích krajín.....	52
4.3. Vplyv spoločenských a politických faktorov na zamestnávanie zahraničných pracovníkov.....	53
4.3.1. Koronavírus	53

4.3.2. <i>Vojna na Ukrajine</i>	54
4. Záver	56
Zoznam použitej literatúry	58

Zoznam tabuliek a grafov

Tabuľky:

Tabuľka 1: Typy medzinárodnej migrácie a kategórie migrantov	15
Tabuľka 2: Zahraničné právnické osoby na Slovensku	22
Tabuľka 3: Nedostatkové profesie na Slovensku	33
Tabuľka 4: Nelegálny zamestnávanie na území Slovenskej republiky za rok	37
Tabuľka 5: Zamestnávanie štátnych príslušníkov tretích krajín s udeleným povolením na zamestnanie na území Slovenskej republiky podľa štátnej príslušnosti 2012-2022.....	42
Tabuľka 6: Zamestnávanie štátnych príslušníkov krajín Európskej únie a Európskeho hospodárskeho priestoru s informačnou na území Slovenskej republiky podľa štátnej príslušnosti 2012-2022.....	43

Grafy:

Graf 1: Miera nezamestnanosti v krajinách V4 v období rokov 2012 až 2022	25
Graf 2: Dobrovoľná nezamestnanosť	26
Graf 3: Nedobrovoľná nezamestnanosť	27
Graf 4: Zamestnávanie občanov tretích krajín s informačnou kartou (bez povolenia na zamestnávanie).....	45
Graf 5: Rozdelenie zahraničných pracovníkov na Slovensku podľa pohlavia za obdobie 2012 až 2022.....	46
Graf 6: Zamestnávanie cudzincov podľa okresov na Slovensku.....	47
Graf 7: Zamestnávanie zahraničnej pracovnej sily podľa vzdelania za roky 2012-2022....	49
Graf 8: Zamestnávanie zahraničnej pracovnej sily podľa vykonávanej profesie za roky 2012-2022	51
Graf 9: Porovnanie zamestnávania príslušníkov EÚ+EHS a príslušníkov tretích krajín	53
Graf 10: Vývoj zamestnávania zahraničných pracovníkov	54
Graf 11: Porovnanie zahraničných pracovníkov z Ukrajiny medzi 2021 a 2022	55

Úvod

Migrácia je stále narastajúcou a frekventovanejšou súčasťou moderného sveta. Spolu s natalitou a mortalitou tvorí tri najväčšie faktory, ktoré ovplyvňujú demografiu planéty. Každý rok má dopad na milióny osôb, ktoré opúšťajú svoje domovy, kvôli množstvu najrôznejších dôvodov. Migráciou je zároveň ovplyvnená aj väčšina krajín sveta, má dosah jednak na krajiny, z ktorých je odliv obyvateľov, ako aj štáty, ktoré sú cieľovou krajinou migrantov.

V našej bakalárskej práci sa zaoberáme najmä pracovnou migráciou v podmienkach Slovenskej republiky. Cieľom záverečnej práce je analýza zamestnanosti na trhu práce a dopad prichádzajúcich zahraničných pracovníkov na pracovný trh na Slovensku. Sledujeme ako sa vyvíjala zahraničná pracovná sila na Slovensku a tiež, ako sa menila počas období. Zaoberáme sa vzdelanostnou štruktúrou migrantov, krajinami z ktorých pochádzajú, dôvodmi ich príchodu na Slovensko a okrem iného aj tým v akých odvetviach a mestách na Slovensku sa najčastejšie zahraniční pracovníci zamestnávajú.

V teoretickej časti bakalárskej práce sú vymedzené základne pojmy, dôležité pre našu tému, ako napríklad migrácia, integrácia alebo zahraničná pracovná sila. Tiež sa tu zaoberáme legislatívnou úpravou zahraničnej pracovnej sily na Slovensku a to aké podmienky musia cudzinci spĺňať, aby sa mohli legálne zúčastňovať pracovného procesu na našom území. Postupne tu riešime aj otázky podnikania cudzincov na území Slovenskej republiky, zaoberáme sa trhom práce a vysvetlením pojmov ako zamestnanosť či nezamestnanosť. Dôležitou časťou sú aj kapitoly o migrácii a voľnom pohybe osôb v rámci územia Európskej únie, ako aj vymedzenie pojmu právo na zamestnanie, ktoré je upravené v niekoľkých medzinárodných dohovoroch a zmluvách, ako aj vysvetlenie pojmov spájajúcich sa s nelegálnym zamestnávaním na našom území.

V praktickej časti sa venujeme analýze pracovného trhu na území Slovenskej republiky a tomu ako je ovplyvnený migrantmi z iných krajín. Zisťovali sme z akých krajín najčastejšie prúdi zahraničná pracovná sila na Slovensko. Pričom krajiny boli rozdelené na krajiny Európskej únie a Európskeho hospodárskeho priestoru a na krajiny tretieho sveta. Podľa našich zistení spomedzi tretích krajín pracuje u nás najviac pracovníkov z Ukrajiny či Srbska. Z Európskych štátov dominuje Rumunsko alebo susedné krajiny ako Maďarsko a Česká republika. V práci sa nachádza aj celkové porovnanie zahraničných pracovníkov z tretích krajín a z krajín Európskej únie

a Európskeho hospodárskeho priestoru obdobie rokov 2012 až 2022. Podstatnú časť našej praktickej časti tvorí aj analýza prichádzajúcej zahraničnej pracovnej sily na Slovensko. Teda ich veková štruktúra, vzdelanostná štruktúra a zaoberáme sa taktiež porovnanie pohlavia, či prichádza zo zahraničia viac mužov alebo žien. Skúmali sme aj usídľovanie zahraničných pracovníkov, teda v ktorých častiach Slovenska sa najčastejšie usádzajú a zamestnávajú. Zo získaných údajov sme posúdili, že najviac prichádzajú do väčších miest a zároveň najčastejšie do západnej časti Slovenskej republiky. Ďalej riešime aké typy povolania vykonávajú. A poslednou časťou je analýza dopadu spoločenských a politických faktorov na situáciu so zahraničnými pracovníkmi na slovenskom trhu práce.

Zámerom našej práce bolo zistiť a poukázať na dopad, dôležitosť a potrebu prijímania, integrácie a zamestnávania zahraničnej pracovnej sily v medziach Slovenskej republiky.

1. Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

1.1. Vymedzenie základných pojmov

Na začiatok našej rozoberanej témy je dôležité prejsť si základné pojmy riešenej problematiky. Prvý pojem, ktorý sa nachádza už v samotnom názve bakalárskej práce, je pracovná sila. Ide o jeden zo základných výrobných faktorov, ktoré pôsobia vo výrobnom procese. S týmto pojmom sa tiež často stretávame pod názvom aktívne obyvateľstvo. Ide o všetky osoby, ktoré spĺňajú požiadavky na vykonávanie pracovnej činnosti. Majú fyzické a duševné schopnosti zaradiť sa medzi zamestnané osoby. Ľudí, ktorí momentálne nie sú zaradení do pracovného procesu, ale aktívne si hľadajú prácu, označujeme pojmom nezamestnaní.¹

Pojmom zahraničná pracovná sila označujeme pracovníkov, ktorí vykonávajú prácu v krajine inej ako je krajina, ktorej sú občanmi.

Predtým než sa dostaneme k bližšiemu objasňovaniu si pojmu zahraničná pracovná sila, je dôležité sa oboznámiť s pojmom migrácia. Tento pojem, nemáme presne definovaný v slovenskej legislatíve, pretože náš právny poriadok používa na miesto pojmu migrant pojem cudzinec. Môžeme však povedať, že ide o presun osoby alebo viacerých osôb z miesta, kde sa zvyčajne žijú, buď cez medzinárodnú hranicu, vtedy hovoríme o medzinárodnej migrácii alebo v rámci krajiny, vtedy ide o vnútornú migráciu, na minimálne obdobie 3 mesiacov.² Rozdelenie a typy migrácie máme prehľadne upravené v tabuľke pod textom (Tabuľka 1), na základe ktorej môžeme bližšie definovať rôzne druhy migrácií.

Ako prvé môžeme odlíšiť migráciu na dobrovoľnú a nútenú. Ako už ich názvu vyplýva, pri dobrovoľnej pôjde o situáciu kedy sa osoby presúvajú bez nátlaku. Patrí sem najmä migrácia za rodinou, štúdiom, spoznaním nových miest či prácou. Opakom je nútená migrácia, kedy ide o presun osôb z dôvodu určitého nátlaku, zhoršených životných podmienok. Nútenú migráciu môže vyvolávať niekoľko príčin. Sú to najčastejšie prírodné

¹ RIEVAJOVÁ, Eva, Peter STANĚK, Vojtech STANEK a Eva PONGRÁČOVÁ. *Trh práce a politika zamestnanosti*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2009. ISBN 978-80-225-2878-8.

² MEDZINÁRODNÁ ORGANIZÁCIA PRE MIGRÁCIU. Základné pojmy v oblasti migrácie a integrácie cudzincov.[online] Dostupné na: <https://www.iom.sk/sk/pre-media/zakladne-pojmy-o-migracii.html#migrant> [cit. 2022_10-9]

katastrofy, ako napríklad tornádo, zemetrasenie, povodne alebo rôzne vojnové konflikty, hladomor či nerešpektovanie ľudských práv.³

Dôležité je rozdeliť si migráciu na regulárnu a iregulárnu respektíve nelegálnu. Regulárna migrácia, alebo ju tiež môžeme nazvať legálna migrácia, znamená že osoby prichádzajúce do cieľovej krajiny disponujú potrebnými platnými dokumentmi, ako napríklad víza, povolenie na pobyt a iné. A vstup do krajiny je im legálne umožnený. Na druhej strane pojem neregulárna migrácia, vymedzuje osoby, ktoré nemajú splnené požadované podmienky na vstup do krajiny a teda napríklad nie sú držiteľmi platných víz a ostatných potrebných povolení. Zaraďujeme sem aj osoby, ktorým vypršala platnosť vydaného povolenia na pobyt v krajine, alebo ľudí, ktorí pracujú v obore, ktorý krajina považuje za nelegálny.⁴

Iný faktor, podľa ktorého môžeme rozdeliť migráciu je dĺžka trvania. V prípade, že ide o migráciu, ktorá je v trvaní od 3 až 11 mesiacov, hovoríme o krátkodobej migrácii. Ak obdobie migrácie dosahuje jeden rok alebo viac, pôjde o dlhodobú migráciu.⁵

Vzhľadom na našu tému, je podstatná najmä pracovná migrácia, čo je presun osôb za účelom zamestnania. Osoby cestujúce za prácou, tak môžu urobiť ľubovoľný počet krát, v rôznych krajinách, pričom si ponechávajú hlavné miesto pobytu v krajine ich pôvodu. V podmienkach Slovenskej republiky rozoznávame pracovnú migráciu z krajín Európskej únie a pracovnú migráciu príslušníkov tretích krajín.

S už uvedenými pojmami súvisí integrácia. Pod integráciou rozumieme proces, ktorým začleňujeme príslušníkov iných krajín do spoločnosti. Je to proces obojstranný, teda ide o vzájomné rešpektovanie sa medzi cudzincami a domácim obyvateľstvom.

³ BOLEČEKOVÁ, Martina. 2019. Bezpečnostné aspekty medzinárodnej migrácie: implikácie pre Slovenskú republiku. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov. 2019, str.9, ISBN 978-80-557-1591-9

⁴ MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2018. Stratégia pracovnej mobility cudzincov v Slovenskej republike. [online]. Dostupné na: <https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/uvod/informacie-cudzinci/strategia.pdf> [cit. 2022-10-03].

⁵ BOLEČEKOVÁ, Martina. 2019. Bezpečnostné aspekty medzinárodnej migrácie: implikácie pre Slovenskú republiku. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov. 2019, str.9, ISBN 978-80-557-1591-9

Proces, kedy sa zahraničný pracovník zúčastňuje na trhu práce rovnako ako domáci obyvatel' nazývame integrácia na trhu práce.⁶

Pri tejto problematike sa stretávame aj so slovnými spojeniami ako napríklad prírastok mozgov, čo znamená, že do cieľovej krajiny migrantov je príliv kvalifikovanej pracovnej sily. Dochádza k tomu aj vtedy, keď sa migranti vracajú do svojich krajín pôvodu a prinášajú so sebou nové zručnosti a znalosti, ktoré získali pri migrácii. Spája sa s tým aj odliv mozgov, čo je opak prílivu. Pri odlive mozgov, dochádza k vyčerpaniu pracovnej sily v určitých odvetviach, práve kvôli migrácii pracovníkov do iných krajín.⁷

Pri migrácii a jej problematike je podstatný postoj štátov k tejto tematike. S tým súvisí pojem migračná politika. Táto migračná politika znamená systém prostriedkov a opatrení, ktoré krajiny robia v rámci migrácie. Ide o to ako sa štáty zachovávajú voči migrácii, aké prostriedky, kontroly, obmedzenia či nariadenia použijú pri riešení migrácie. Napríklad ide o podmienky, ktoré určitá krajina stanoví na akceptáciu migrantov, ich začlenenie do spoločnosti, alebo aké pravidlá musia prichádzajúce osoby spĺňať aby dostali pracovné povolenie či povolenie na pobyt. Slovenská republika má stanovenú migračnú politiku s výhľadom do roku 2025 v ktorej rieši napríklad medzinárodnú ochranu, nelegálnu migráciu, integráciu, boj proti obchodovaniu s ľuďmi či emigráciu zo SR s dôrazom na návrat pracovnej sily.⁸

Tiež by si bolo dobré vysvetliť skratku IOM, ktorá predstavuje Medzinárodnú organizáciu pre migráciu. Táto organizácia vznikla v roku 1951 pre migrantov, ktorí potrebovali pomôcť s premiestnením v rámci Európy. V Slovenskej republike funguje táto spoločnosť od roku 1996. Od roku 2016 je súčasťou Organizácie Spojených Národov. IOM sa zaoberá mnohými aktivitami ako podpora pre cudzincov. Medzi tie napríklad patrí právne a pracovné poradenstvo, ponúkajú rôzne kurzy slovenského jazyka alebo finančné príspevky na vzdelávacie kurzy, pomáhajú s procesom získavania víz pre cudzincov.⁹

⁶ MEDZINÁRODNÁ ORGANIZÁCIA PRE MIGRÁCIU. Základné pojmy v oblasti migrácie a integrácie cudzincov.[online].[cit. 2022_10-9].Dostupné na: <https://www.iom.sk/sk/pre-media/zakladne-pojmy-o-migracii.html#migrant>

⁷ EUROPEAN COMMISSION. 2018 Asylum and Migration Glossary 6.0. [online].[cit. 2022-10-5].Dostupné na: https://www.emn.at/wp-content/uploads/2018/06/emn-glossary-6-0_en.pdf

⁸ MINISTERSTVO VNÚTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2021 Migračná politika Slovenskej republiky s výhľadom do roku 2025. [online].[cit. 2022-10-5].Dostupné na: <https://www.minv.sk/?zamer-migracnej-politiky-slovenskej-republiky>

⁹ MEDZINÁRODNÁ ORGANIZÁCIA PRE MIGRÁCIU. Predstavenie Medzinárodnej organizácie pre migráciu (IOM).[online].[cit.2022-10-5].Dostupné na: <https://iom.sk/sk/iom/o-iom.html>

Tabuľka 1- Typy medzinárodnej migrácie a kategórie migrantov

Kritérium	Typ medzinárodnej migrácie		Príklady kategórií migrantov	
Dôvody	Dobrovoľná		Dobrovoľní	Nedobrovoľní
	Nútená			
Dĺžka trvania	Dočasná	Krátkodobá 3 mesiace-1 rok	študent, stážista, pracovný migrant, podnikateľ, rodinný príslušník, dôchodca	osoba, ktorej je poskytnuté dočasné útočisko (odídenec), žiadateľ o azyl
		Dlhodobá viac ako jeden rok	študent, stážista, pracovný migrant, podnikateľ, rodinný príslušník, dôchodca	žiadateľ o azyl, utečenec (azylant), rodinný príslušník,(pracovný migrant)
	Trvalá		pracovný migrant, podnikateľ, rodinný príslušník, dôchodca	utečenec (azylant), rodinný príslušník, (pracovný migrant)
Oprávne -nosť	legálna			
	nelegálna			

Zdroj: BOLEČEKOVÁ, Martina. 2019. Bezpečnostné aspekty medzinárodnej migrácie: implikácie pre Slovenskú republiku. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov. 2019, str.9, ISBN 978-80-557-1591-9

1.2. Legislatívna úprava zamestnávania zahraničnej pracovnej sily

Pre osoby prichádzajúce zo zahraničných krajín na Slovensko, je používaný termín cudzinec. Pojem cudzinec definuje zákon č. 48/2002 Z. z. o pobyte cudzincov, ktorý za cudzinca v Slovenskej republike považuje každú osobu, ktorá nie je jej štátnym občanom. Taktiež poznáme označenie štátny príslušník tretej krajiny, týmto označujeme všetky osoby, ktoré nie sú štátnym občanom Slovenskej republiky a ani občanom členského štátu Európskej Únie, Švajčiarska, Nórska, Lichtenštajnska alebo Islandu. Človek, ktorý je bez štátnej príslušnosti sa taktiež považuje za občana tretej krajiny.¹⁰

Na základe štátnej príslušnosti, slovenská legislatíva rozlišuje viacero možností zamestnania. Rozdeľuje zamestnávanie osôb z krajín, ktoré sú členskými štátmi Európskej únie a EHS. A ľudí, ktorý pochádzajú z tretích krajín.

Občania krajín Európskej únie, majú jednoduchší spôsob zamestnávania sa v Slovenskej republike. Spôsob zamestnávania osôb, ktorí sú príslušníkmi Európskej únie je upravený v zákone č.5/2004 Z.z. o službách zamestnanosti. Z tohto zákona vyplýva, že občania členských štátov Európskej únie majú rovnaké postavenie ako občania Slovenska, pričom sa môžu na našom území zdržiavať bez toho, aby boli držiteľmi povolenia na prácu.¹¹ Slovenská republika je však povinná, na základe nariadenia Rady (EHS) č. 311/76 o zostavovaní štatistík zahraničných pracovníkov, sledovať pohyb za prácou v rámci Európskeho spoločenstva. Rovnaké podmienky platia aj pre občanov Švajčiarska, ktorí sa chcú zamestnať na Slovensku.

Aj napriek tomu, že občania EÚ nepotrebujú pracovné povolenie, ich zamestnávateľom vznikajú určité povinnosti, ktoré musia pri zamestnávaní osôb z EÚ splniť. Medzi tieto povinnosti patrí:

1. Uzatvorenie pracovnoprávneho vzťahu v súlade so Zákonníkom práce
2. Prihlásenie zamestnanca do príslušnej pobočky Sociálnej poisťovne a Zdravotnej poisťovne
3. Informovať náležitý úrad práce, sociálnych vecí a rodiny o nástupe alebo skončení príslušníka členského štátu EÚ do výkonu práce v pracovnoprávnom vzťahu do 7 dní od vzniku alebo ukončenia tohto vzťahu.

¹⁰ Zákon č. 48/2002 Z.z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov

¹¹ Zákon č. 5/2004 Zz. O službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Na druhej strane pri príslušníkoch z tretích krajín, je zamestnávanie zložitejšie. Zamestnávateľ môže zamestnať iba príslušníka tretej krajiny, ktorý:

1. Je držiteľom modrej karty Európskej únie
2. Má udelený prechodný pobyt na účel zamestnania na základe potvrdenia o možnosti obsadenia voľného pracovného miesta
3. Má udelené povolenie na zamestnanie a udelený prechodný pobyt na účel zamestnania
4. Má udelené povolenie na zamestnanie a udelený prechodný pobyt na účel zlúčenia rodiny
5. Má udelené povolenie na zamestnanie a udelený prechodný pobyt štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorý má priaznivé postavenie osoby s dlhodobým pobytom v členskom štáte Európskej únie
6. Spĺňa podmienky podľa §23a zákona č. 5/2004 Z. z o službách v zamestnanosti - nevyžaduje sa potvrdenie o možnosti obsadenia voľného pracovného miesta ani povolenie na zamestnanie¹²

Byť držiteľom modrej karty znamená, že osoba, ktorá je príslušníkom, tretej krajiny vlastniaca túto kartu, má udelený prechodný pobyt, na účel vysokokvalifikovaného zamestnania. Získanie takejto karty je podmienené získaním vyššej odbornej kvalifikácie, teda získanie vysokoškolského vzdelania. Osoba disponujúca touto kartou má oprávnenie sa zdržovať, vstupovať, či pracovať na území Slovenskej republiky. Dokonca môže cestovať do zahraničia a spať. Aj táto modrá kartu má svoje výnimky a určité osoby ju nie sú oprávnené vlastniť. O modrú kartu nemôžu požiadať napríklad:

1. Cudzinci, ktorý vykonávajú sezónne zamestnanie
2. Žiadatelia o azyl a azylanti
3. Rodinný príslušníci občanov EÚ s právom na pobyt v Slovenskej republike
4. Cudzinci, ktorí sú zamestnaní v medzinárodnej hromadnej doprave, ak sú na výkon práce na území SR vyslaní svojim zahraničným zamestnávateľom¹³

¹² ÚSTREDIE PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY. Zamestnávanie štátnych príslušníkov tretích krajín s miestom výkonu práce na území SR od 1.1.2019.[online].[cit.2022-10-05]. Dostupné na: https://www.upsvr.gov.sk/sluzby-zamestnanosti/foreign-citizens.html?page_id=272197

¹³ MIGRAČNÉ INFORMAČNÉ CENTRUM IOM. 2022. Modrá karta EÚ [online].[cit. 2022-11-07]. Dostupné na: <https://www.mic.iom.sk/sk/pobyt2/prechodny-pobyt/167-modra-karta-eu.html>.

Povolenie na zamestnanie sa udeľuje na dobu maximálne 2 rokov. Alebo to môže byť 5 rokov, ak je to umožnené a dohodnuté v medzinárodnej zmluve. Pri sezónnych prácach sa udeľuje maximálne na 90 dní počas 12 nasledujúcich mesiacov. Povolenie je neprenosné, čo znamená, že je vždy udelené len na jedno zamestnanie u jedného určeného zamestnávateľa. V prípade zmeny pracovného miesta, je nutné, aby občan tretej krajiny získal nové povolenie na zamestnanie.¹⁴

1.2.1. Národné víza v záujme Slovenskej republiky

V Slovenskej republike máme taktiež možnosť získania národného víza v záujme našej krajiny. Komu je vydané takéto vízum, má povolenie na výkon zamestnania na Slovensku bez nutnosti iných povolení.

V roku 202 môžu toto vízum získať absolventi vysokých škôl, pričom musia mať absolvované štúdium druhého stupňa na Slovensku, v Českej republike, alebo na vybraných vysokých školách, výskumných inštitúciách, alebo mať ukončený druhý alebo tretí stupeň štúdia a budú zamestnaní u zamestnávateľa v Slovenskej republike, v určitých vybraných zamestnaniach. Účelom národného víza pre absolventov je hľadanie si zamestnania, ktoré sa udeľuje na čas 90 dní alebo s cieľom zamestnania sa, pričom toto vízum má trvanlivosť najviac jeden rok.¹⁵

Druhou skupinou osôb, ktoré môžu požiadať o národné vízum v prospech SR sú štípendisti vybraných študijných programov. Medzi nich zaraďujeme študentov zo zahraničia, vysokoškolských učiteľov, výskumných pracovníkov, umeleckých pracovníkov a iných zamestnancov vysokých škôl a osoby pracujúce v oblasti výskumu a vývoja a zároveň ktorí prichádzajú na Slovensko v rámci vymedzených programov. Medzi také radíme napríklad: Erasmus+, Národný štípendijný program alebo vládne štípendium SR.¹⁶

Ako ďalší môžu národné štípendium získať vodiči autobusov alebo ťažkých nákladných vozidiel a kamiónov, pričom musia byť občanmi Bieloruska, Srbska, Severného Macedónska, Bosny a Hercegoviny, Čiernej Hory, Gruzínska, Arménska, Moldavska či Ukrajiny. Vodiči, ktorí žiadajú o pridelenie národného víza, nesmú v čase

¹⁴ MIGRAČNÉ INFORMAČNÉ CENTRUM IOM. 2023. Povolenie na zamestnanie. [online]. [cit. 2022-11-09] Dostupné na: <https://www.mic.iom.sk/sk/praca/povolenie-na-zamestnanie.html>

¹⁵ MIGRAČNÉ INFORMAČNÉ CENTRUM IOM. NÁRODNÉ VÍZUM. [online]. [cit. 2022-11-07]. Dostupné na: <https://www.mic.iom.sk/sk/pobyt2/viza/765-narodne-vizum.html#absolventi>

¹⁶ MIGRAČNÉ INFORMAČNÉ CENTRUM IOM. NÁRODNÉ VÍZUM. [online]. [cit. 2022-11-07]. Dostupné na: <https://www.mic.iom.sk/sk/pobyt2/viza/765-narodne-vizum.html#absolventi>

podania žiadosti vlastniť vízum na prechodný pobyt a nemôžu mať ani už podanú žiadosť o pridelenie takéhoto víza. Národné vízum pre vodičov je v dĺžke najviac jedného roku.¹⁷

1.2.2. *Víza v čase mimoriadnych situácií*

V súčasnosti existujú mimoriadne okolnosti, ktorým sa Slovenská republika musela a stále musí prispôbovať. Spočiatku išlo o situáciu, vyvolanú pandémiou Covid-19 a neskôr o vojnový konflikt na Ukrajine. Obe tieto okolnosti mali dopad na migráciu a tým pádom aj na množstvo zahraničnej pracovnej sily na území Slovenskej republiky. Tomu sa Slovensko prispôbilo novou legislatívou.

Počas mimoriadnej situácie počas pandémie koronavírusu a aj situácie spôsobenej ozbrojeným konfliktom na Ukrajine boli upravené podmienky pre osoby z tretích krajín. Štátny príslušníci tretích krajín, ktorí boli na Slovensku zamestnaní na základe potvrdenia o možnosti obsadenia voľného pracovného miesta alebo podľa povolenia na zamestnanie a im povoleniam uplynula platnosť v období núdzového či výnimočného stavu vyhláseného v súvislosti s vírusom COVID-19 alebo počas mimoriadnej situácie spojenej s hromadným prílevom cudzincov, ktorá je spôsobená vojnovým sporom na Ukrajine majú upravené podmienky na pobyt. Tieto osoby môžu v Slovenskej republike pracovať za podmienok:

1. Bez potreby vydania nového potvrdenia o možnosti obsadenia voľného pracovného miesta resp. udelenia nového povolenia na zamestnanie,
2. Len u zamestnávateľa, u ktorého pracoval v čase udeleného prechodného pobytu a v pracovnej zmluve budú uzatvorené minimálne také podmienky ako doteraz (t.j. nedochádza k zmene miesta výkonu práce, profesie a ani zamestnávateľa)
3. Zamestnávateľ doložil úradu práce platnú pracovnú zmluvu¹⁸

Na základe zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti sa počas trvaní oboch mimoriadnych situácií predĺžila platnosť povolení na zamestnanie ako aj potvrdenia o možnosti obsadenia voľného pracovného miesta, ktoré zodpovedá vysokokvalifikovanému zamestnaniu, potvrdenia o možnosti obsadenia voľného

¹⁷ ÚSTREDIE PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY. Národné víza – zamestnávanie štátnych príslušníkov tretích krajín v záujme SR. [online]. [cit. 2022-11-07]. Dostupné na: https://www.upsvr.gov.sk/sluzby-zamestnanosti/aktuality/narodne-viza-zamestnavanie-statnych-prislusnikov-tretich-krajin-v-zaujme-sr.html?page_id=1171372. [cit. 2022-11-07]

¹⁸ ÚSTREDIE PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY. Zamestnávanie štátneho príslušníka tretej krajiny počas mimoriadnej situácie. [online]. [cit. 2022-11-07]. Dostupné na: https://www.upsvr.gov.sk/sluzby-zamestnanosti/aktuality/zamestnanie-statneho-prislusnika-tretej-krajiny-pocas-mimoriadnej-situacie.html?page_id=997258

pracovného miesta až do uplynutia dvoch mesiacov odo dňa odvolania mimoriadnej situácie.¹⁹

¹⁹ Zákon č. 5/2004 Z.z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov

1.3. Podnikanie cudzincov na Slovensku

1.3.1. Živnostenské oprávnenie pre cudzinca

Živnosť je upravená v živnostenskom zákone, ktorý hovorí: „Živnosťou sa rozumie sústavná činnosť prevádzkovaná samostatne, vo vlastnom mene, na vlastnú zodpovednosť, za účelom dosiahnutia zisku alebo za účelom dosiahnutia merateľného pozitívneho sociálneho vplyvu.“²⁰

Z hľadiska našej práce je živnosť jednou z možností ako sa zapojiť do pracovného procesu. Na území Slovenskej republiky je možné aby živnostenské oprávnenie získal aj cudzinec, je to teda alternatíva uplatnenia zahraničnej pracovnej sily na Slovensku.

Podobne ako slovenský občania aj cudzinci musia splniť určité podmienky pre získanie živnostenského oprávnenia. Pričom platia rôzne pravidlá pre cudzincov bez pobytu, už s udeleným pobytom alebo pre cudzincov prichádzajúcich z krajín Európskej únie. Občan tretej krajiny, ktorý má trvalý pobyt na území Slovenskej republiky je braný ako slovenská fyzická osoba a na začatie podnikania mu stačí požiadať si o živnostenské oprávnenie. Podnikať môže odo dňa ohlásenia začatia výkonu živnosti, poprípade iným neskôršie určeným dátumom. V prípade, že ide o cudzinca z tretej krajiny, ktorý má na Slovensku určitý typ prechodného pobytu, ktorý mu dovoľuje podnikať, tak ide o totožnú situáciu ako v prvom prípade a na začatie živnosti postačuje získanie živnostenského oprávnenia. Podnikať bude môcť začať taktiež odo dňa ohlásenia alebo neskorším určeným dátumom. V prípade, že chce na území Slovenskej republiky začať podnikať cudzinec z tretej krajiny, ktorý tu nemá udelený pobyt, je potrebné aby získal povolenie na pobyt na Slovensku a následne aj povolenie na živnostenské podnikanie. Pri osobách prichádzajúcich z Európskej únie a Európskeho hospodárskeho spoločenstva a ktoré majú registrovaný pobyt na Slovensku, je potrebné iba získanie živnostenského povolenia, pretože sú brané rovnako ako slovenské fyzické osoby.

Všeobecné podmienky na založenie živnosti, ktoré platia pre všetkých občanov Slovenskej republiky ako aj cudzincov sú:

1. Vek minimálne 18 rokov
2. Spôsobilosť na právne úkony
3. Bezúhonnosť

²⁰ Zákon č. 455/1991 Zb. Zákon o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon)

V prípade, že cudzinec nedisponuje oprávnením na podnikanie, respektíve svoju činnosť nenahlási príslušným úradom, dopúšťa sa nelegálneho podnikania a môže byť sankcionovaný pokutou.²¹

1.3.2. Zahraničné právnické osoby

Zahraničné osoby môžu na Slovensku podnikat' aj prostredníctvom organizačnej zložky podniku zahraničnej osoby, to je možné iba v prípade ak v mieste svojho trvalého bydliska už podnikajú v rovnakej veci. Alebo môžu podnikat' prostredníctvom podniku zahraničnej osoby a to v prípade ak v mieste svojho trvalého pobytu nepodnikajú alebo podnikajú v inej veci. V tabuľke (Tabuľka 2) môžeme vidieť počet založených zahraničných právnických osôb za obdobie rokov 2013 až 2022. Zároveň je v tabuľke uvedený celkový počet založených právnických osôb za každý rok. Z uvedených údajov môžeme povedať, že zahraničné právnické osoby ako forma podnikania na území Slovenskej republiky, nemajú v porovnaní s celkovým počtom založených právnických osôb výrazné zastúpenie, respektíve tvoria iba malú časť z celkového počtu.²²

Tabuľka 2: Zahraničné právnické osoby na Slovensku

Vzniknuté právnické osoby	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Zahraničné právnické osoby	160	159	167	168	168	179	136	119	150	122
Spolu všetky vzniknuté právnické osoby	30 383	17 368	16 319	21 789	23 620	23 509	24 389	22 057	22 606	22 671

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe dát z Finstatu, <https://finstat.sk/online-statistiky/statistika-poctu-vzniknutych-a-zaniknutych-firiem>, [19.11.2022]

²¹ MIGRAČNÉ INFORMAČNÉ CENTRUM IOM. 2010. Živnostenské podnikanie cudzincov na Slovensku. [online]. [cit.2023-3-13]. Dostupné na: https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/integracia-cudzincov/zivotne-situacie-cudzincov/zivnost_podnikanie.pdf

²² MIGRAČNÉ INFORMAČNÉ CENTRUM IOM. 2010. Základné informácie: Podnikanie zahraničnej osoby. [online]. [cit.2023-3-13] Dostupné na: https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/integracia-cudzincov/zivotne-situacie-cudzincov/zivnost_podnikanie.pdf

1.4. Trh práce – problematika zamestnanosti a nezamestnanosti

V našej práci sa budeme zaoberať trhom práce. Trh práce je miesto kde sa stretáva dopyt po práci spolu s ponukou práce. Ponuku práce predstavuje všetko práceschopné obyvateľstvo. Podľa pôsobenia na trhu práce obyvateľstvo delíme na zamestnaných, to sú osoby, ktoré vykonávajú akúkoľvek platenú prácu, ale aj tí, ktorí majú prácu, nepracujú však pre chorobu, štrajk alebo dovolenku. Druhou skupinou sú nezamestnaní, to sú ľudia, ktorí nie sú zamestnaní ale aktívne si prácu hľadajú alebo sa chcú do práce vrátiť. Zamestnaní spolu s nezamestnanými tvoria pracovnú silu.²³ Všetkých ostatných označujeme pojmom mimopracovná sila, to sú všetci, ktorí nie sú súčasťou pracovnej sily, napríklad osoby dobrovoľne nezamestnané, osoby, ktoré nemôžu pracovať pre chorobu a sú na invalidnom dôchodku, alebo si prácu ani nehľadajú. Zamestnanosť a nezamestnanosť sú ukazovatele, ktoré sa dajú merať. V Slovenskej republike robia tieto merania Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny a taktiež Štatistický úrad Slovenskej republiky. Ukazovateľom pre zamestnanosť je miera zamestnanosti, ide o percento zamestnaných osôb vo vzťahu k porovnateľnému celkovému počtu obyvateľov. Pri zamestnanosti sa stretávame s rôznymi pojmami. Medzi tie patrí napríklad plná zamestnanosť, ktorá predstavuje taký stav na trhu práce kedy dochádza k rovnováhe medzi dopytom po práci a ponukou práce. Takýto stav je však v ekonomike priam nedosiahnuteľný a jednotlivé krajiny a vlády sa snažia o to, aby miera nezamestnanosti bola aspoň čo najnižšia. Stretnúť sa môžeme aj s pojmom prirodzená miera nezamestnanosti, ktorá sa nerovná nule, pretože aj v ekonomikách s vysokou zamestnanosťou existujú osoby, ktoré nie sú zamestnané.²⁴

²³ RIEVAJOVÁ, Eva, Peter STANĚK, Vojtech STANEK a Eva PONGRÁČOVÁ. *Trh práce a politika zamestnanosti*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2009, 270 s. [15,953 AH]. ISBN 978-80-225-2878-8.

²⁴ ČAPLANOVÁ Anetta. a kol. 2022. *Ekonomía*. Vydavateľstvo Wolters Kluwer ČR, a.s., 2022, str. 431.-439., ISBN 978-80-7676-490-3

1.5. Nezamestnanosť a formy nezamestnanosti

Ako sme spomínali, nezamestnanosť, teda počet ľudí, ktorí nepracujú, je údaj, ktorý sa meria v pravidelných mesačných intervaloch. Na grafe (Graf 1) je znázornená nezamestnanosť v krajinách, ktoré sú súčasťou V4, teda Slovenská republika, Maďarsko, Poľsko a Česká republika za roky 2012-2022. Údaje za rok sú priemerom posledného štvrťroka daného roku.

Môžeme sledovať, že medzi uvedenými krajinami Slovensko má najvyššiu mieru nezamestnanosť. V sledovanom roku 2012 bola miera nezamestnanosti na Slovensku vyše 14%. V porovnaní s Maďarskom a Poľskom bola vyššia o skoro 4% a rozdiel s Českou republikou bol výraznejší, až 7%. Zvýšená nezamestnanosť v týchto rokoch bola spôsobená dôsledkami hospodárskej a tiež aj dlhovej krízy.²⁵ Od roku 2012 došlo v sledovaných krajinách k poklesu miery nezamestnanosti, ktorá klesala až do roku 2020. V tomto roku prišlo k slabému stúpaniu miery nezamestnanosti, následné obdobia zase klesala. Najnižšia zaznamenaná miera bola na Slovensku okolo 6%, čo je v porovnaní s ostatnými tromi krajinami stále najviac.

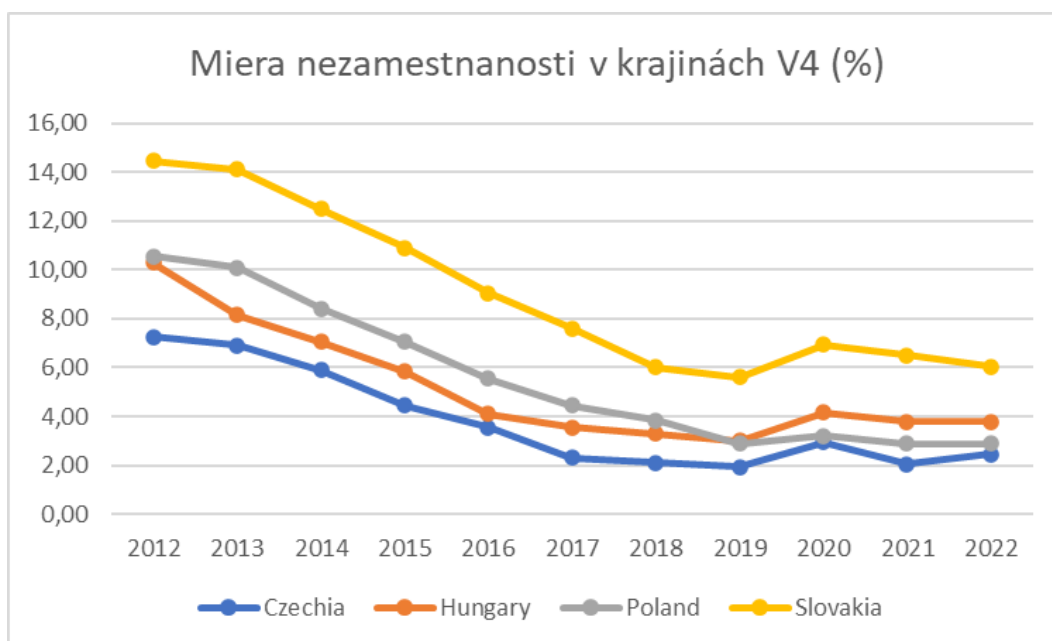
Dôvody pre ktoré je nezamestnanosť vyššia ako v porovnávajúcich krajinách môže byť spôsobená najmä:

1. Vylúčenie nízko kvalifikovanej a diskriminovanej rómskej populácie z trhu práce
2. Pomalá tvorba pracovných miest kvôli nevhodnej štruktúre ekonomiky na počiatku transformácie z plánovanej na trhovú ekonomiku
3. Vysoké odvody spolu s nie vždy vhodným systémom dávok vytvárajú bariéry zamestnávania nízkopříjmových osôb²⁶

²⁵ LICHNER Ivan. 2022. 30 rokov premien Slovenského trhu práce. Bratislava: Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied, v.v.i. 2022. s.12. ISBN 978-80-7144-333-9.

²⁶ Machlica G.- Žúdel B.- Hidas S. 2014. Bez práce nie sú koláče- Komentár k analýze Unemployment in Slovakia. Ministerstvo financií- Inštitút finančnej politiky 2014. [online].[cit.2022-01-18]. Dostupné na: https://www.mfsr.sk/files/archiv/priloha-stranky/4895/27/2014_16_Trh_prace.pdf

Graf 1: Miera nezamestnanosti v krajinách V4 v období rokov 2012 až 2022

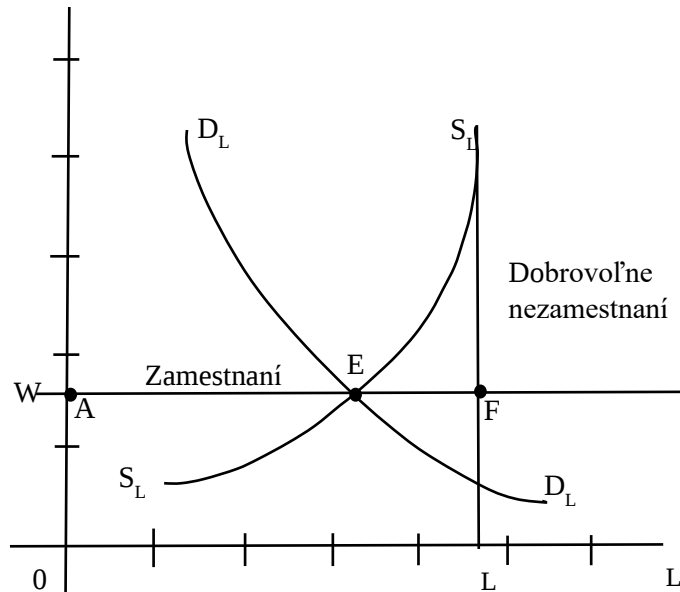
Zdroj: Vlastné spracovanie na základe dát z Eurostatu,

<https://ec.europa.eu/eurostat/web/lfs/database?language=sk>

Formy nezamestnanosti sú rôzne avšak pre potreby našej práce sme sa rozhodli objasniť dobrovoľnú a nedobrovoľnú formu nezamestnanosti. Na prvom grafe (Graf 2) z dvoch nasledujúcich grafov, vidíme situáciu, ktorá nastáva pri pružných mzdách, teda keď sa mzdy môžu znižovať alebo zvyšovať. Krivka D predstavuje dopyt po práci a krivka S ponuku po práci. Úsečka AE predstavuje všetky osoby, ktoré sú ochotné za ponúknutú mzdu W pracovať. Bod E predstavuje rovnováhu na trhu a je to situácia, kedy sú všetky kvalifikované pracovné sily zamestnané. Úsečka EF predstavuje ľudí, ktorí by pracovali iba za vyššiu mzdu a teda za ponúkaný plat nie sú ochotní pracovať a označujeme ich pojmom dobrovoľne nezamestnaní. Z toho jasne vyplýva, že ide o prípad dobrovoľnej nezamestnanosti²⁷

²⁷ČAPLANOVÁ Anetta. a kol. 2022. *Ekonomía*. Vydavateľstvo Wolters Kluwer ČR, a.s., 2022. str. 434.-435., ISBN 978-80-7676-490-3

Graf 2: Dobrovoľná nezamestnanosť

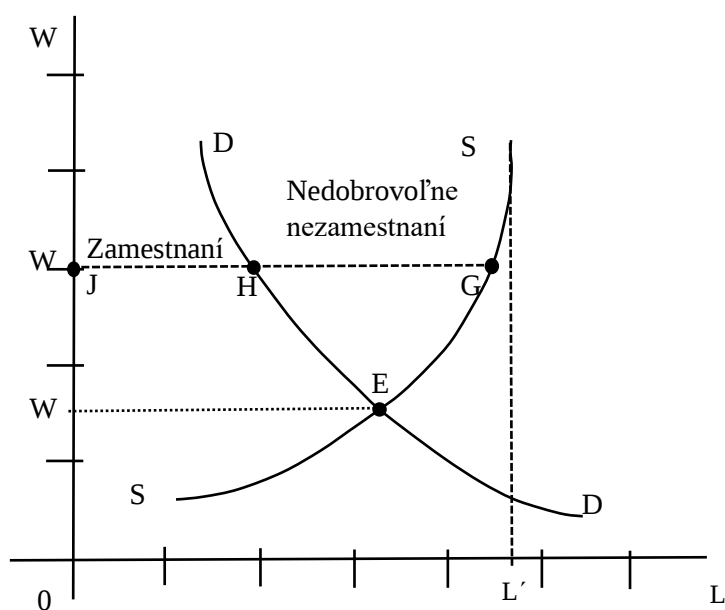

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe A. Čaplanová a kol. 2022. Ekonómia. Vydavateľstvo: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2022. ISBN 978-80-7676-490-3.

V prípade nedobrovoľnej nezamestnanosti ide o situáciu, kedy mzdy nie sú pružné a neprispôsobujú sa aktuálnej situácii na trhu. Nastáva stav v ktorom je k dispozícii viac pracovnej sily, ktorá si hľadá prácu ako voľných pracovných miest. Na grafe (Graf 3) je vyznačená W' mzda, ktorá je príliš vysoká pre zamestnávateľov, avšak lákavá pre pracovníkov. Pri tejto vyššej mzde je väčší záujem zo strany pracovníkov pracovať, ale zamestnávatelia nemajú záujem ich zamestnávať pri takejto vysokej mzde, ktorú im musia platiť. Na grafe sú zamestnaní vyznačení priamkou JH a nedobrovoľne zamestnaní sú označení úsečkou HG. Optimálna mzda je označená písmenom W.²⁸

²⁸ ČAPLANOVÁ Anetta. a kol. 2022. Ekonómia. Vydavateľstvo Wolters Kluwer ČR, a.s., 2022. str. 435., ISBN 978-80-7676-490-3.

Graf 3: Nedobrovoľná nezamestnanosť

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe A. Čaplanová a kol. 2022. Ekonómia.

Vydavateľstvo: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2022. ISBN 978-80-7676-490-3

1.6. Voľný pohyb pracovníkov v Európskej únii

Európska únia garantuje štyri základné slobody týkajúce sa vnútorného trhu Európskej únie. Jedná sa o:

1. Voľný pohyb tovaru
2. Voľný pohyb služieb
3. Voľný pohyb kapitálu
4. Voľný pohyb osôb

Pre potreby našej práce je najdôležitejšia posledná spomínaná sloboda, teda sloboda voľného pohybu osôb. Pričom v našom prípade pôjde o pracujúce osoby, teda o voľný pohyb pracovníkov. Právo na voľný pohyb pracovníkov zaručuje Zmluva o fungovaní Európskej únie Konkrétne článok 45 ods. 1 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, ktorý hovorí: „Zabezpečí sa voľný pohyb pracovníkov v rámci Únie.“²⁹

Pod pojmom pracovník je možné si predstaviť rôzne definície. Tento pojem ZFEÚ priamo neupravuje. Je potrebné ho vysvetliť obsirne. Pod pracovníkov zaraďujeme „všetky osoby, ktoré počas určitého časového obdobia vykonávajú činnosť pre inú osobu a podľa jej pokynov a dostávajú za to plat či odmenu. Musí ísť teda o závislú a skutočnú činnosť s ekonomickým charakterom, ktorá nesmie byť zakázaná legislatívou. Taktiež sa musí jednať o činnosť za odmenu, môže ísť o peňažné ale aj vecné plnenie. Pričom výška odmeny ani spôsob vyplácania odmeny nie je dôležitý. Zamestnávateľom môže byť hocikto, verejná aj súkromná osoba, dokonca aj osoby, ktoré prevádzkujú charitatívnu, neziskovú činnosť.“³⁰

Voľným pohybom pracovníkov Európska únia sleduje to, aby sa osoby žijúce a pracujúce v krajinách s malými príjmami a vysokou mierou nezamestnanosti mohli premiestniť do členských krajín, kde je situácia obrátená. A teda aby boli schopní sa zamestnať a zlepšiť si svoju životnú úroveň.

Zmluva o fungovaní Európskej únie v nasledujúcom odseku. vymedzuje základné práva pre pracovníkov. V článku 45 odsek 2 sa spomína: „Voľný pohyb pracovníkov

²⁹ EURÓPSKA ÚNIA. 2016. Zmluva o fungovaní Európskej únie (konsolidované znenie). [online]. [cit. 2023-02-24]. Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9e8d52e1-2c70-11e6-b497-01aa75ed71a1.0021.01/DOC_3&format=PDF

³⁰ MOGYOROSIOVÁ Zuzana. 2006. Vnútorný trh Európskej únie. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 2006. s.56. ISBN 80-7165-549-X.

zahŕňa zrušenie akejkoľvek diskriminácie pracovníkov členských štátov na základe štátnej príslušnosti, pokiaľ ide o zamestnanie, odmenu za prácu a ostatné pracovné podmienky.“³¹ Pod týmto odsekom môžeme rozumieť, že osoby z členských štátov prichádzajúce za prácou do iného členského štátu by mali mať rovnaké pracovné podmienky, najmä pôjde o dĺžku pracovného času, platové predpoklady, sociálne benefity, dĺžka voľna, daňové výhody ako občania tejto krajiny.³²

Pre Európsku úniu sú zaujímaví aj mladí pracovníci. Kedy v článku 47 Zmluvy o fungovaní Európskej únie sa spomína podpora výmeny mladých pracovníkov v rámci členských štátov.³³

³¹ EURÓPSKA ÚNIA. 2016. Zmluva o fungovaní Európskej únie (konsolidované znenie). [online]. [cit. 2023-02-24]. Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9e8d52e1-2c70-11e6-b497-01aa75ed71a1.0021.01/DOC_3&format=PDF

³² MOGYOROSIOVÁ Zuzana. 2006. Vnútrotrh Európskej únie. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 2006. s.56. ISBN 80-7165-549-X.

³³ EURÓPSKA ÚNIA. 2016. Zmluva o fungovaní Európskej únie (konsolidované znenie). [online]. [cit. 2023-02-24] Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9e8d52e1-2c70-11e6-b497-01aa75ed71a1.0021.01/DOC_3&format=PDF

1.7. Právo na zamestnanie

So zamestnanosťou sa spája právo na prácu. Toto právo je upravené v mnohých medzinárodných ako aj národných dokumentoch. Medzi nimi napríklad na medzinárodnej úrovni:

Všeobecná deklarácia ľudských práv, ktorú prijala Organizácia Spojených Národov, ktorá podľa článku 23 vyhlasuje, že:

- (1) Každý má právo na prácu, na slobodnú voľbu zamestnania, na spravodlivé a vhodné pracovné podmienky, ako aj na ochranu proti nezamestnanosti.
- (2) Každý má bez akejkoľvek diskriminácie nárok na rovnaký plat za rovnakú prácu.
- (3) Každý kto pracuje má právo na spravodlivú a primeranú odmenu, ktorá zabezpečuje jemu samotnému a jeho rodine životnú úroveň zodpovedajúcu ľudskej dôstojnosti, doplnenú v prípade potreby inými prostriedkami sociálneho zabezpečenia.
- (4) Na ochranu svojich záujmov má každý právo zakladať odborové organizácie a pristupovať k nim³⁴

Na úrovni Európskej únie je to Európska charta základných práv Európskej únie, ktorá sa tejto problematike venuje v II hlave v článku 15. A právo na prácu vymedzuje takto:

- (1) Každý má právo na prácu a vykonávanie slobodne zvoleného alebo prijatého povolania.
- (2) Každý občan Únie si môže slobodne hľadať zamestnanie, pracovať, usadiť sa a poskytovať služby v ktoromkoľvek členskom štáte.
- (3) Štátni príslušníci tretích krajín, ktorí majú povolenie pracovať na území členských štátov, majú právo na rovnaké pracovné podmienky ako občania Únie.³⁵

³⁴ VALNÉ ZHROMAŽDENIE OSN. 1948. Všeobecná deklarácia ľudských práv. 1948. [online]. [cit. 2022-11-10]. Dostupné na: <https://www.upn.gov.sk/data/pdf/deklaracia.pdf> [cit. 2022-11-10].

³⁵ EURÓPSKA ÚNIA. 2016. Charta základných práv Európskej únie. 2016. [online]. [cit. 2022-11-10]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT>

Na území Slovenskej republiky je právo na prácu vymedzené v Ústave Slovenskej republiky v článku 35:

Každý má právo na slobodnú voľbu povolania a prípravu naň, ako aj právo podnikat' a uskutočňovať inú zárobkovú činnosť'.³⁶

V ďalších častiach ústavy sa stanovujú podmienky pre spravodlivé a uspokojujúce pracovné podmienky. Ako napríklad právo na odmenu za prácu, odpočinok po práci, či ochranu bezpečnosti a zdravia pri práci.

Rovnako je v podmienkach Slovenska právo na prácu upravené v Zákone č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a to nasledovne:

(1) Právo na prístup k zamestnaniu je právo občana, ktorý chce pracovať, môže pracovať a hľadá zamestnanie, na služby podľa tohto zákona zamerané na pomoc a podporu uľahčenia jeho vstupu na trh práce vrátane pomoci a podpory vstupu a zotrvania znevýhodneného uchádzača o zamestnanie na trhu práce najmenej počas obdobia šiestich po sebe nasledujúcich kalendárnych mesiacov.

(2) Občan má právo na prístup k zamestnaniu bez akýchkoľvek obmedzení v súlade so zásadou rovnakého zaobchádzania v pracovnoprávných vzťahoch a obdobných právnych vzťahoch ustanoveným osobitným zákonom. V súlade so zásadou rovnakého zaobchádzania sa zakazuje diskriminácia aj z dôvodu manželského stavu a rodinného stavu, farby pleti, jazyka, politického alebo iného zmýšľania, odborovej činnosti, národného alebo sociálneho pôvodu, zdravotného postihnutia, veku, majetku, rodu alebo iného postavenia.³⁷

³⁶ Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky.

³⁷ Zákon č. 5/2004 Z.z. Zákon o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov

1.8. Pracovná migrácia v rámci Európskej únie

Prioritou pracovnej migrácie, ktorou sa zaoberajú krajiny Európskej únie je najmä migrácia vysokoškvalifikovaných a kvalifikovaných pracovníkov. Vo veľkom počte členských krajín sa zavádzajú rôzne právne predpisy a politiky na udržanie či dokonca prilákanie zahraničnej pracovnej sily do krajiny. Napríklad v susednom Rakúsku otvorili špecifické stredisko, kde kvalifikovanej pracovnej sile zo zahraničia ponúkajú rôzne služby a informácie. V Chorvátsku a na Cypre boli pracujúci oslobodení od vykonávania pracovných testov, ak spĺňajú určité platové podmienky. V Belgicku majú pracovní migranti možnosť v niektorých častiach krajiny, vykonávať prácu medzinárodného lektora jazyku. Krajiny Európskej únie sa snažili zjednodušovať situáciu aj po vypuknutí pandémie koronavírusu. Kedy napríklad Slovenská republika spolu s Cyperskou republikou predĺžili dobu na nájdenie si zamestnania pre cudzincov. Iné členské štáty Európskej únie organizovali rôzne online stretnutia, aby im objasnili ich práva a povinnosti počas krízovej situácie. Krajiny ako Taliansko a Grécko umožnilo pobyt bez potrebných dokladov, osobám pracujúcim v povolaniach, kde bol nedostatok pracovníkov.³⁸

Podnikatelia, startupy a investori sú ďalšou skupinou pracujúcej migráciu, ktorá zaujíma členské štáty Európskej únie. Taktiež, ako pri vysokoškvalifikovaných pracovníkoch, tak aj pri tomto druhu pracovnej činnosti sa snažia európske štáty zjednodušiť podmienky pre podnikateľov a týmto spôsobom ich prilákať do svojej krajiny. Pracovné podmienky sa krajiny EÚ snažia upravovať aj pre sezónnych pracovníkov, či nízko kvalifikované osoby. Nasledujúcou oblasťou, ktorá sa rieši v medziach Európskej únie sú opatrovatel'ky (au-pairs) a dobrovoľníci. V tomto prípade sa obmieňali podmienky rôzne. V Holandsku sa napríklad predpoklady na opatrovatel'ky menili, po novom už nimi môžu byť iba osoby slobodné, bezdetné a musia byť mladšie ako 25 rokov. Naopak v Luxembursku sa podmienky zlepšovali a snažia sa získať viac opatrovateliek zo zahraničia.³⁹

Členské štáty sa snažia zlepšovať a zjednodušovať podmienky pre pracovníkov z iných krajín, aby ich prilákali do svojich krajín. Mnohé členské štáty EÚ majú totiž problém s nedostatkom pracovnej sily v rôznych oblastiach, najčastejšie ide o

³⁸HVOZDÍKOVÁ V.- LICHNER I. A kol. 2018. Kontradikcie vo vývoji zamestnanosti v SR na pozadí demografických a štruktúrnych zmien. Bratislava: Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied, 2018. ISBN 978-80-7144-298-1

³⁹ EUROPEAN MIGRATION NETWORK. 2022. Annual Report on Migration and Asylum. 2021.[online].[cit.10.11.2022]. Dostupné na: https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-publications/annual-reports-migration-and-asylum_en

zdravotníctvo, technický sektor alebo oblasti cestovného ruchu. Slovenská republika má taktiež nedostatok pracovníkov v niektorých pracovných sektoroch. Voľné pracovné miesta, na Slovensku, sa zverejňujú ako zoznam zamestnaní s nedostatkom pracovnej sily na webovej stránke ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny. Ide o zoznam pracovných miest vždy za predošlý kalendárny štvrťrok a ide o zamestnania, kde priemerná miera evidovanej nezamestnanosti bola nižšia ako 5%. V medziach našej zaradujeme medzi nedostatkové profesie najfrekventovanejšie sú uvedené v tabuľke (Tabuľka 3) pod textom. V profesiách s nedostatkom pracovnej sily má Slovenská republika zjednodušené a zrýchlené administratívne podmienky pre zamestnávanie cudzincov.⁴⁰

Tabuľka 3: Nedostatkové profesie na Slovensku

Zdravotnícky personál	- Lekári - Sestry - Sanitári
Remeselníci	- Murári - Tesári - Omietkari
Potravinársky priemysel	- Pekári - Mäsiari - Ovocinári
Vodiči	- Autobusov - Vlakov - Ťažkých nákladných vozidiel

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny zo zoznamu zamestnaní s nedostatkom pracovnej sily 2022. Dostupné na: https://www.upsvr.gov.sk/buxus/generate_page.php?page_id=806803, [21.11.2022]

⁴⁰ ÚSTREDIE PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY. 2023. Zoznam zamestnaní s nedostatkom pracovnej sily. [online]. [cit.2022-11-21]. Dostupné na: https://www.upsvr.gov.sk/buxus/generate_page.php?page_id=806803 [cit.2022-11-21]

1.9. Nelegálna pracovná migrácia

Pod pojmom nelegálna migrácia rozumieme prekročenie štátnej hranice alebo pobyt na území Slovenskej republiky bez rešpektovania medzinárodných dohôd a zákonných predpisov Slovenskej republiky.⁴¹ Pod pojmom nelegálna pracovná migrácia teda myslíme osoby, ktoré pracujú za hranicami svojej domovskej krajiny bez príslušného povolenia. Ide najmä o štátnych príslušníkov z tretích krajín, keďže pri nich je získanie povolení náročnejší a dlhší proces. Dôvody pre, ktoré je ilegálna práca využívaná je mnoho. Môžeme sem zaradiť napríklad to, že zamestnávateľ nemusí platiť za nelegálneho zamestnanca odvody, teda ušetrí. Ale značnou príčinou je už spomínané časové hľadisko, kedy osoby z tretích krajín musia prejsť zdĺhavým procesom pri získavaní pracovného povolenia. Problémom je, že mnohých prípadoch nelegálne zamestnávanie vedie k vykorisťovaniu zamestnanca. Častokrát nelegálnym pracovníkom z iných krajín nebýva vyplatená mzda za odpracovaný čas alebo majú výrazne dlhšiu pracovnú dobu.⁴²

V Slovenskej republike je nelegálna práca a nelegálne zamestnávanie vymedzené v zákone číslo 82/2005 Z.z. o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní. Tento zákon vymedzuje nelegálnu prácu ako závislú prácu, pri ktorej osoba nemá založený pracovnoprávny vzťah alebo štátnozamestnanecký pomer alebo je príslušníkom tretej krajiny a nemá splnené podmienky na zamestnávanie. Takáto práca je podľa §3 zákona číslo 82/2005 Z.z. zakázaná a fyzické osoby takúto prácu vykonávať nesmú.⁴³ Taktiež je zakázané pre podnikateľov zamestnávať takéto osoby. Kontrolu na území Slovenskej republiky vykonávajú:

- a) Inšpektorát práce
- b) Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny
- c) Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny

⁴¹ BOLEČEKOVÁ, Martina. 2019. Bezpečnostné aspekty medzinárodnej migrácie: implikácie pre Slovenskú republiku. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov. 2019, str.56, ISBN 978-80-557-1591-9

⁴² Kolektív autorov KOZ SROV. 2021. Situačná analýza nelegálnej práce na Slovensku. Formy nelegálnej práce, ich výskytu návrh opatrení pre ich potlačanie [online]. [cit. 2022-12-12]. Dostupné na: https://ia.gov.sk/data/files/np_PKSD/Analzy/KOZ/KOZ_Situacna_analyza_nelegalnej_prace_na_Slovensku_.Formy_nelegalnej_prace_ich_vyskyt_a_navrh_opatni_pre_ich_potlacanie.pdf?csrt=398311985399947154 [cit. 2022-12-12]

⁴³ Zákon č. 82/2005 Z.z. o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní

Ešte sem môžeme zaradiť Policajný zbor SR, Sociálnu poisťovňu a iné orgány, ktoré úzko spolupracujú s orgánmi pri odhaľovaní nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania.⁴⁴

Nelegálnou prácou sa zaoberá aj Európska únia, ktorá sa snaží obmedziť jej využívanie. Na označenie nelegálnej práce avšak v medziach Európskej únie používa pojem nedeklarovaná práca. Ktorú definujeme ako platenú činnosť, ktorá je zákonná ale nie je deklarovaná príslušným orgánom verejnej moci. Snahou Európskej únie je zistiť dôvody, prečo je nelegálna práca používaná. A následne oslabiť dosah týchto príčin, aby sa prestala uskutočňovať.⁴⁵

⁴⁴ Zákon č. 82/2005 Z.z. Zákon o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov

⁴⁵ Kolektív autorov KOZ SROV. 2021. Situačná analýza nelegálnej práce na Slovensku. Formy nelegálnej práce, ich výskytu návrh opatrení pre ich potlačanie [online]. [cit. 2022-12-12]. Dostupné na: https://ia.gov.sk/data/files/np_PKSD/Analyzy/KOZ/KOZ_Situacna_analyza_nelegalnej_prace_na_Slovensku_.Formy_nelegalnej_prace_ich_vyskyt_a_navr_h_opatreni_pre_ich_potlacanie.pdf?csrt=398311985399947154

1.10. Nelegálna práca na Slovensku

V tabuľke (Tabuľka 4) je znázornená situácia s nelegálnym zamestnávaním na Slovensku. V roku 2021 boli pri kontrole zistené iba 3 porušenia zákona. Išlo o zamestnancov tretích krajín. Kedy jeden pracovník nemal založený pracovný vzťah v súlade so zákonom určenej norme. Ďalšie dve osoby nedisponovali pracovným povolením. Štátne príslušnosti osôb, ktoré boli nelegálne zamestnané v roku 2021 boli Vietnamská, Srbská a Ukrajinská. V tomto roku bolo vykonaných celkovo 21 kontrol, kedy skontrolovali 51 osôb z tretích krajín, ktorí pracujú na Slovensku. Najčastejšie išlo o občanov Srbska, Vietnamu, Ukrajiny, Kórei, Indie, Severného Macedónska či Thajska.⁴⁶

Pri porovnaní roku 2021 s predchádzajúcimi rokmi zistíme, že za posledný rok sa situácia s nelegálnym zamestnávaním cudzincov zlepšila. Napríklad v roku 2020 bolo kontrolou zistených až 43 nezákonne zamestnaných príslušníkov tretích krajín. Väčšina z nich bola z Ukrajiny a Srbska. A napríklad v období rokov 2017 až 2018 bolo zistených až 1623 ľudí, ktorí boli zamestnaní ilegálne, a to buď bez povolenia alebo s povolením na iný druh pobytu.⁴⁷

Situácia sa zlepšila v roku 2019 po tom, čo Slovenská republika začala s lepším oboznamovaním zamestnávateľov s podmienkami zamestnávania príslušníkov tretích krajín. Takisto sa zjednodušilo zamestnávanie osôb v odvetviach s nedostatkom pracovnej sily. Orgány Slovenskej republiky sa snažia zjednodušovať zamestnávanie iných štátnych príslušníkov tým, že otvárajú viac centier, kde je možné si vybaviť povolenie na pobyt a zároveň bolo uvedené do prevádzky objednávanie sa na určitý termín, kedy je možné sa objednať na cudzineckú políciu na stanovený dátum a čas. Avšak stále býva problémom veľký nápor na oddelenia cudzineckej polície, veľmi dlhá doba na vyhotovenie povolení na prácu, či veľmi komplikovaný proces vybavovania si pracovných víz a nedodržiavanie stanovenej doby pre vyhotovenie víz.⁴⁸

⁴⁶ NÁRODNÝ INŠPEKTORÁT PRÁCE. 2021 Informatívna správa o vyhľadávni a potierani nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania za rok 2021.[online]. [cit. 2022-11-20]. Dostupné na: <https://www.ip.gov.sk/wp-content/uploads/2022/04/Sprava-za-rok-2021.pdf> [cit. 2022-11-20].

⁴⁷ NÁRODNÝ INŠPEKTORÁT PRÁCE. 2021 Informatívna správa o vyhľadávni a potierani nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania za rok 2021.[online]. [cit. 2022-11-20]. Dostupné na: <https://www.ip.gov.sk/wp-content/uploads/2022/04/Sprava-za-rok-2021.pdf>

⁴⁸ HVOZDÍKOVÁ V.- LICHNER I. A kol. 2018. Kontradikcie vo vývoji zamestnanosti v SR na pozadí demografických a štruktúrnych zmien. Bratislava: Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied, 2018. ISBN 978-80-7144-298-1

Tabuľka 4: Nelegálny zamestnávanie na území Slovenskej republiky za rok

SK NACE	Štát pôvodu	Počet NZ cudzincov		Porušenie § 2 ods. 2 zákona 82/2005			Porušenie § 2 ods. 3 zákona 82/2005
		spolu	z toho št. príslušníci tretej krajiny	písm. a)	písm. b)	písm. c)	
Stavebníctvo	Srbsko	1	1	0	0	1	0
Ubytovacie a stravovacie služby (činnosti reštaurácií a pohostinstiev)	Ukrajina	1	1	0	0	1	0
Ostatné činnosti (Manikúra Pedikúra)	Vietnam	1	1	1	0	0	0
SPOLU		3	3	1	0	2	0

Zdroj: Príloha k Informatívnej správe o vyhľadávaní a potieraní nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania za rok 2021,

<https://www.ip.gov.sk/wp-content/uploads/2022/04/Priloha-za-rok-2021.pdf>, [1.12.2022]

2. Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania

Cieľom našej práce je analýza zamestnanosti a trhu práce na Slovensku. Pre dosiahnutie tohto cieľu je potrebné vymedzenie teoretických pojmov a vysvetlenie základnej problematiky našej témy. Podstatným cieľom, ktorý sme chceli dosiahnuť, bolo predstavenie právneho pozadia zamestnávania zahraničnej pracovnej sily v medziach Slovenskej republiky. Zamerali sme sa na legislatívnu úpravu Slovenska, ktorej cieľom je zistiť aké podmienky musia spĺňať cudzinci, aby mohli na území Slovenska žiť a pracovať. Účelom práce je skúmať jednotlivé obdobia Slovenska z pohľadu vývoja nezamestnanosti a zisťovať aké hospodárske, politické udalosti vplývali na tento makroekonomický a zároveň spoločenský ukazovateľ. Cieľom bolo zistiť a zaoberať sa tým odkiaľ prichádza zahraničná pracovná sila, aká je jej vzdelanostná štruktúra a aj to v akých sektoroch a geografických oblastiach sa na Slovensku usádza. V neposlednom rade sme si za cieľ zvolili skúmanie ako bola problematika ovplyvnená pandémiou vírusu Covid-19 a zároveň aj vojenským konfliktom na Ukrajine. Výsledkom našej práce je analýza a vyhodnotenie zistených dát a informácií.

3. Metodika práce

Bakalárska práca je rozdelená na teoretickú a praktickú časť. V teoretickej časti sa zaoberáme vymedzením základných pojmov, legislatívnou úpravou či vysvetľovaním nelegálnej práce a inými pojmami, ktoré sú podstatné vzhľadom na tému našej práce. Pre potreby tejto bakalárskej práce sme čerpali z rôznej knižnej a internetovej literatúry. Pričom základnou použitou metodikou bola literárna rešerš, kedy sme vyhľadali príslušnú literatúru, ktorá súvisela s predmetom našej práce. Literárny rešerš nám poskytol väčší prehľad v nami skúmanej problematike. Ďalej sme pri tvorbe našej práce používali metódu analýzy, kedy sme skúmaný predmet práce rozoberali na menšie časti a tie následne skúmali samostatne.

V praktickej časti sa venujeme zisťovaniu informácií ohľadom migrácie na Slovensku, krajiny z ktorých prúdi zahraničná pracovná sila na Slovensku, aké povolania tu vykonávajú a v ktorých častiach Slovenskej republiky sa usádzajú. Informácie, dáta a štatistiky sme čerpali najmä zo Štatistického úradu Slovenskej republiky alebo zo Štatistického úradu Európskych spoločenstiev známeho pod skratkou Eurostat. Najdominantnejšou časťou praktického celku bola štatistická analýza, ktorej výsledky a zistenia sme spracovali do rôznych druhov grafov. Následne sme tieto grafy interpretovali a vyhodnocovali zistené údaje.

4. Výsledky práce

4.1. Nedostatok pracovnej sily

So zamestnanosťou a nezamestnanosťou súvisí súčasný fenomén nedostatok pracovnej sily. V súčasnosti o tomto pojme počúvame častejšie, ide o akýsi novodobý problém. Nedostatok pracovnej sily vzniká keď dopyt po práci prevyšuje ponuku práce. Ide o situáciu, kedy nie je potrebné množstvo pracovnej sily alebo nie je dostatok kvalifikovaných pracovníkov, ktorí by mohli danú prácu vykonávať. Momentálne ide o veľký problém pre viaceré svetové ekonomiky. Problémom je, že nedostatok pracovnej sily nie je možné riešiť ihneď, pretože získavanie osôb alebo ich rekvalifikovanie je zdĺhavý a náročný proces. Nedostatok pracovníkov môže viesť k výpadku alebo nedostatku určitých tovarov a služieb. Zo správy Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj z roku 2019 vyplýva, že až 80 miliónov pracovníkov nemá správny druh pracovnej kvalifikácie. Nedostatok pracovnej sily sa najčastejšie objavuje v sektoroch high-tech priemyslu, stavebníctvo, pohostinstvo, služby, lodný priemysel a IT sektor. Pre spoločnosti a podniky nedostatok pracovnej sily znamená neefektívnosť, ktorá sa odzrkadľuje ako straty z príjmov. Respektíve pri 100% využívaní zdrojov, teda aj pracovnej sily by vedeli získať vyšší zárobok.⁴⁹

Uvádza sa veľa dôvodov alebo príčin pre ktoré existuje nedostatok pracovnej sily. Jedným z problémov je nedostatok obyvateľstva, ktorý ovplyvňuje nie len počty pracovníkov. Počty obyvateľstva sa znižujú a tým je k dispozícii aj stále menej pracujúcich ľudí. Ďalším dôvodom je nedostatok kvalifikovaných osôb, teda ľudia, ktorí by mohli pracovať avšak nemajú potrebné vzdelanie alebo kvalifikáciu na nedostatkové povolania. Problémom je aj migrácia osôb do iných krajín, kedy šikovný a kvalifikovaní pracovníci vycestujú za lepšími pracovnými a platovými možnosťami za hranice Slovenskej republiky. Ďalšie prekážky pre zamestnávanie osôb sú nízke mzdy, zlé pracovné podmienky, nezabezpečenie súladu medzi pracovnými a súkromným životom alebo zložité dochádzanie do práce.⁵⁰

⁴⁹ POÓR, József, Imrich ANTALÍK, Allen D. ENGLE, et al. Labor Shortage in Seven Central and Eastern European Countries in Transition: Before and During COVID 19. *Journal of Corporate Governance Research*. Las Vegas: Macrothink Institute, 2021, 5(1), s.69-80. ISSN 1948-4658.

⁵⁰ POÓR, József, Imrich ANTALÍK, Allen D. ENGLE, et al. Labor Shortage in Seven Central and Eastern European Countries in Transition: Before and During COVID 19. *Journal of Corporate Governance Research*. Las Vegas: Macrothink Institute, 2021, 5(1), s.69-80. ISSN 1948-4658.

4.2. Zahraničná pracovná sila

4.2.1 Zamestnávanie príslušníkov tretích krajín s povolením na zamestnanie na území Slovenskej republiky

V tabuľke (Tabuľka 5) je zoznam občanov tretích krajín, ktorí majú na Slovensku udelené povolenie na zamestnanie. Najvyšší počet zamestnávaných pracovníkov prichádza od roku 2012 z Ukrajiny. Najsilnejším bol rok 2019, kedy sme na území Slovenskej republiky ku 31. decembru zamestnávali skoro 17 000 osôb s touto štátnou príslušnosťou. Na druhom mieste bola medzi rokmi 2012 až 2015 Kórejská republika, kedy Slovenská republika spolu iba za toto obdobie zamestnala 1990 osôb s štátnou príslušnosťou tejto krajiny. Od roku 2016 je na druhom mieste Srbsko, ktoré dokonca v roku 2017 predbehlo aj Ukrajinu a za tento rok im patrí prvenstvo v počte zamestnaných osôb z tretích krajín, ktoré majú povolenie na zamestnanie. Významné počty zamestnávanej zahraničnej pracovnej sily sú aj z Vietnamu. Taktiež za posledné roky sledujeme nárast zahraničnej pracovnej sily z Indie, kedy medzi rokmi 2021 až 2022 prišlo skoro k trojnásobnému prírastku pracovníkov na území Slovenska z tejto krajiny. Podobná situácia je aj v prípade Gruzínska kedy prírastok príslušníkov tohto štátu medzi rokmi 2021 až 2022 bol viac ako dvojnásobný. Kirgizsko malo tiež medziročný prírastok skoro dvojnásobný medzi spomínanými rokmi 2021-2022.

Na základe údajov z tabuľky vieme posúdiť, že najsilnejším rokom v zamestnávaní zahraničnej pracovnej sily z tretích krajín, ktorej bolo udelené povolenie na zamestnanie bol rok 2019. Ku 31.12.2019 Slovenská republika zamestnávala 28 578 takýchto osôb. Nárast oproti predchádzajúcemu roku 2018 bol okolo 40%. V roku 2020 sme ku koncu roka evidovali iba 24 169 zamestnaných osôb z tretích krajín s povolením, čiže v porovnaní s rokom 2019 došlo k poklesu. V nasledujúcich rokoch 2021 a 2022 došlo taktiež k úbytku. Na konci roka 2021 sme evidovali počet 22 184 a o rok neskôr v 2022 bolo zamestnaných 22 107 príslušníkov tretích krajín s povolením na zamestnanie.

Tabuľka 5: Zamestnávanie štátnych príslušníkov tretích krajín s udeleným povolením na zamestnanie na území Slovenskej republiky podľa štátnej príslušnosti 2012-2022

Krajina	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Čína	239	244	159	134	133	138	147	176	164	129	133
India	144	140	100	110	106	112	268	297	316	302	852
Kórejská republika	586	567	401	436	394	380	136	346	288	263	276
Macedónsko	97	110	86	85	102	179	369	537	397	341	555
Rusko	165	197	166	181	167	163	348	207	250	221	262
Spojené štáty, USA	176	183	130	107	99	108	179	100	100	76	49
Srbsko	115	109	213	340	490	3267	4415	5837	4435	3749	3826
Thajsko	155	164	125	160	197	230	268	304	298	284	341
Ukrajina	615	661	634	921	1388	2879	8473	16998	14361	13556	11045
Vietnam	287	179	76	50	71	627	841	1128	940	533	460
Turecko	52	57	54	67	73	84	123	175	214	195	266
Bielorusko	35	34	26	26	60	108	181	156	115	159	224
Bosna a Hercegovina	39	19	11	17	25	140	508	618	514	485	583
Filipíny	18	18	11	52	50	75	98	111	174	142	156
Gruzínsko	15	7	6	8	8	9	268	622	497	507	1092
Kirgizsko	3	2	1	1	0	43	36	78	141	327	610
Ostatné	569	469	349	338	322	395	406	888	965	915	1377

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe dát z Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny,

https://www.upsvr.gov.sk/statistiky/zamestnavanie-cudzincov-statistiky.html?page_id=10803

4.2.2. Zamestnávanie príslušníkov krajín Európskej únie a Európskeho hospodárskeho priestoru

V nasledujúca tabuľka (Tabuľka 6) odzrkadľuje zamestnávanie občanov krajín Európskej únie a Európskeho hospodárskeho priestoru za obdobie rokov 2012 až 2022. Z údajov uvedených v tabuľke vyplýva, že najviac ľudí zamestnáva Slovensko z územia Rumunska, pričom najsilnejším bol rok 2018 s počtom 11 072. Ďalšími krajinami, z ktorých prúdia významné počty zahraničnej pracovnej sily sú naše susedné krajiny Česká republika, Maďarsko či Poľsko. Za spomenutie stojí ešte Bulharsko ale aj Chorvátsko z ktorých taktiež zamestnávame vyššie počty osôb. Zo západných krajín, k nám chodia pracovníci v menších počtoch. Ide najmä o krajiny ako Rakúsko, Španielsko, Portugalsko, Belgicko, Francúzsko alebo Nemecko. Slovenská republika eviduje aj počty zahraničnej pracovnej sily zo Spojeného kráľovstva, avšak tie zaraďujeme do krajín Európskej únie a Európskeho hospodárskeho priestoru iba do ich vystúpenia z Európskej únie a teda do roku 2020. Nasledujúce roky, kvôli vystúpeniu z Európskej únie, je táto krajina zaradená medzi tretie krajiny. Na základe tejto tabuľky vieme povedať, že z východnejších krajín a z krajín s ktorými máme spoločné hranice sa u nás zamestnáva viac ľudí, ako zo západných krajín.

Najsilnejším rokom bol rok 2018, kedy z Európskych krajín evidujeme ku koncu decembra 36 265 osôb. Naopak najslabším je rok 2012, kedy bolo zamestnaných 7 152 ľudí z Európskej únie a Európskeho hospodárskeho priestoru.

Tabuľka 6: Zamestnávanie štátnych príslušníkov krajín Európskej únie a Európskeho hospodárskeho priestoru s informačnou na území Slovenskej republiky podľa štátnej príslušnosti 2012-2022

Krajina	Rok 2012	Rok 2013	Rok 2014	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2022
Belgicko	50	68	114	111	117	130	148	105	97	96	99
Bulharsko	352	466	638	837	1111	1527	2381	2300	2390	2498	2515
Česko	1314	1354	2524	3195	4134	4635	6062	5979	5917	6006	6514
Francúzsko	127	146	241	275	336	391	594	608	459	453	497
Grécko	39	35	67	90	147	174	361	402	395	391	363
Chorvátsko	0	188	377	593	962	1284	2053	1317	1255	1276	1293
Maďarsko	1022	1320	2070	2773	3696	4786	5933	5502	4878	5105	5574
Nemecko	184	202	477	474	624	688	829	601	617	634	746
Poľsko	982	1429	3023	3048	3204	2667	2539	2539	2442	2603	2819
Portugalsko	46	49	87	99	138	164	285	285	275	277	265
Rakúsko	99	118	225	241	295	326	453	384	431	427	454
Rumunsko	2533	3140	4729	6261	7394	8692	11072	8664	7392	7016	7025
Spojené kráľ	134	132	243	278	311	381	599	678	633	0*	0*
Španielsko	76	79	202	264	298	378	697	741	758	723	702
Taliansko	194	270	450	519	753	943	1417	1264	1244	1271	1320

*od roku 2021 zaradené medzi tretie krajiny

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe dát z Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny,

https://www.upsvr.gov.sk/statistiky/zamestnavanie-cudzincov-statistiky.html?page_id=10803, [6.1.2023]

4.2.3. Zamestnávanie občanov tretích krajín s informačnou kartou , bez povolenia na zamestnanie

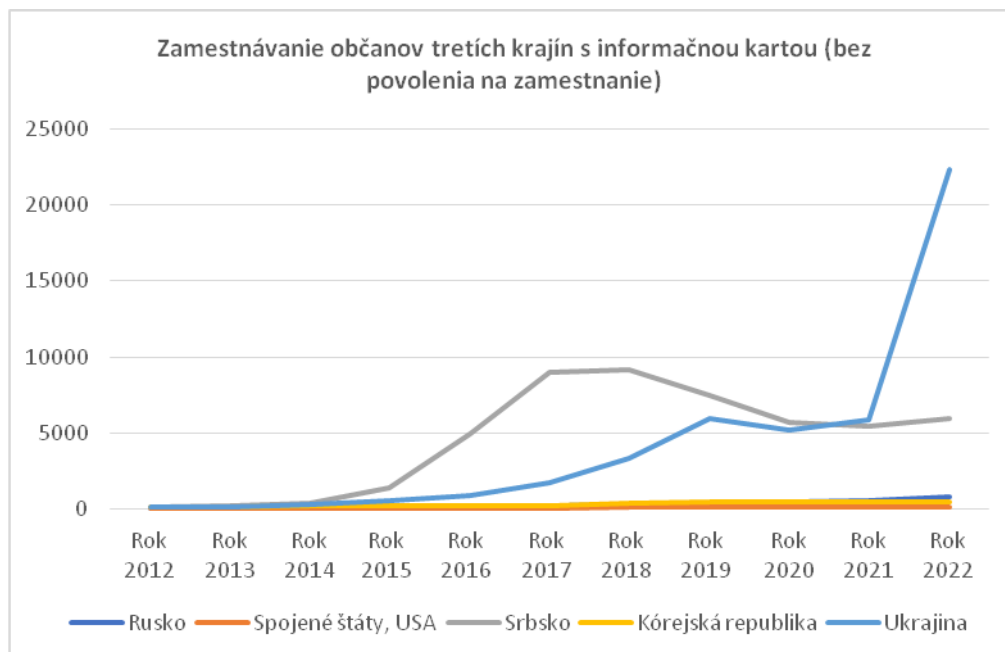
Nasledujúci graf (Graf 4) vyobrazuje stav zamestnávania občanov z vybraných tretích krajín, ktorý disponujú iba informačnou kartou a nemajú povolenie na zamestnanie. Zamestnať sa bez povolenia na povolanie je možné z viacerých dôvodov, medzi tie napríklad patrí možnosť ak cudzinec úspešne absolvoval štúdium na strednej alebo vysokej škole na území Slovenskej republiky, alebo ak bol prijatý do zamestnania na základe medzinárodnej zmluvy, ktorou je Slovensko viazané a v ktorej je stanovené, že cudzinec nepotrebuje povolenie na zamestnanie, poprípade ak budete zamestnaný na určité obdobie (najviac 8 po sebe nasledujúcich týždňov v kalendárnom roku), ak ide o výkon zamestnania s nedostatkom pracovnej sily a zároveň musíte mať podanú žiadosť na udelenie prechodného pobytu na účel zamestnania a iné.⁵¹ Informačnou kartou rozumieme príslušný formulár, ktorým zamestnávateľ oznamuje úradu práce začiatok alebo ukončenie zamestnania štátneho príslušníka tretej krajiny.⁵²

Prvenstvo spomedzi krajín má Srbsko. Avšak najzaujímavejšia je situácia s výrazným prírastkom zahraničných pracovníkov bez povolenia v rámci vzniknutej situácie v rámci Ukrajiny. Kedy medziročný prírastok bol približne 380%. Predpokladáme, že tento výrazný prírastok bol spôsobený Ruskou inváziou na Ukrajinu, kedy štátni príslušníci Ukrajiny opúšťali krajinu a migrovali do iných krajín. Slovensko ako susediaci krajina bola jednou z krajín do ktorej prichádzali ukrajinskí občania. Slovenská republika v súvislosti s touto situáciou prijala legislatívu, ktorá umožňovala pracovať občanom Ukrajiny aj bez povolenia na zamestnanie.

⁵¹ MIGRAČNÉ INFORMAČNÉ CENTRUM .2023: Kto nepotrebuje povolenie na zamestnanie ani potvrdenie o možnosti obsadenia pracovného miesta? [online]. [cit. 2023-05-01] Dostupné na: <https://www.mic.iom.sk/sk/praca/kto-nepotrebuje-povolenie-na-zamestnanie-ani.html>

⁵² ÚSTREDIE PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY.2023. Zamestnanie štátneho príslušníka tretej krajiny, u ktorého sa povolenie na zamestnanie ani potvrdenie o možnosti obsadenia VPM nevyžaduje - v prípade písmena f) - od 1.1.2023. [online]. [cit. 2023-05-01].Dostupné na: https://www.upsvr.gov.sk/buxus/generate_page.php?page_id=363584

Graf 4: Zamestnávanie občanov tretích krajín s informačnou kartou (bez povolenia na zamestnanie)

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe dát z Ústredia práce sociálnych vecí a rodiny, https://www.upsvr.gov.sk/statistiky/zamestnavanie-cudzincov-statistiky.html?page_id=10803

4.2.4. Rozdelenie zahraničných pracovníkov podľa pohlavia

Na tomto grafe (Graf 5) je rozdelenie zahraničných pracovníkov na území Slovenskej republiky podľa pohlavia za obdobie 2012 až 2022. Ide o sumár všetkých troch kategórií, teda o štátnych príslušníkov z tretích krajín, ktorý majú udelené povolenie na zamestnanie, o občanov tretích krajín, ktorý disponujú iba informačnou kartou a nemajú povolenie na zamestnanie a taktiež o štátnych príslušníkov z krajín Európskej únie a Európskeho hospodárskeho priestoru. Je jasne viditeľné, že prevládajú zahraniční pracovníci mužského pohlavia, ktorý prichádzajú na Slovensko vo vyššej miere ako opačné pohlavie. Zaokrúhlene ide o pomer 71% mužov a iba 28% žien. V prípade ďalšieho 1% pohlavie nebolo zistené.

Graf 5: Rozdelenie zahraničných pracovníkov na Slovensku podľa pohlavia za obdobie 2012 až 2022

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe dát z Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny, https://www.upsvr.gov.sk/statistiky/zamestnavanie-cudzincov-statistiky.html?page_id=10803

4.2.5. Rozdelenie zahraničnej pracovnej sily podľa okresov v ktorých sa usádzajú

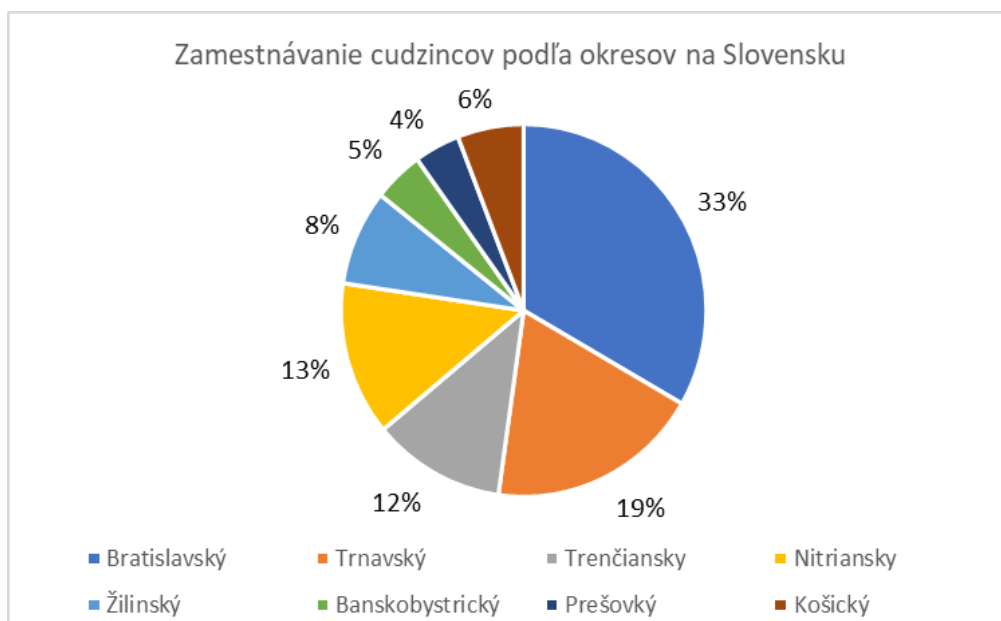
Ďalší Graf (Graf 6) vyobrazuje rozdelenie zahraničnej pracovnej sily podľa okresov, do ktorých prichádzajú. Jednoznačne vieme posúdiť, že najčastejšie prichádzajú cudzinci pracovať do Bratislavského kraja. Presnejšie ide o 33% z celkového počtu prichádzajúcich, pričom najviac ich putuje do častí Bratislava I až V, naopak najmenej v rámci tohto kraja pracuje v Pezinku. Dôvodom môže byť fakt, že Bratislava je najväčším mestom na území Slovenskej republiky a bratislavský kraj je vnímaný ako ekonomicky najvýznamnejší región, najmä kvôli výhodnej lokalizácii, dostupnosti ekonomicky významných spoločností či prísunom zahraničného kapitálu. Taktiež sa tu nachádza hospodárske centrum aj centrum vysokoškolského vzdelania.⁵³ Ďalším a druhým v poradí medzi krajinami na Slovensku, do ktorého prichádza zahraničná pracovná sila je Trnavský kraj s 19% podielom. Spomedzi okresov v tomto kraji, najviac osôb prichádza do Trnavského okresu, okresu Dunajská Streda a Galanta, pre najmä pracovníkov z Európskych krajín je zaujímavý taktiež Skalický okres. Podstatný pomer majú medzi

⁵³ BRZICA D.-KAČÍRKOVÁ M.-OSTRIHOŇ F.- VOKOUN J. 2020 Atraktivita územia a mobilita talentov: Veľké mesta priťahujú talenty. Bratislava: Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied. 2020. s.110-111. ISBN 978-80-7144-320-9.

krajmi aj Nitriansky kraj či Trenčiansky kraj. Do Nitrianskeho kraja prichádza 13% osôb a najviac ľudí sa usádza v tomto kraji v okresoch Nitra, Nové Zámky, Komárno a Levice. V tomto kraji má majú najväčšie zastúpenie štátny príslušníci Európskej únie a Európskeho hospodárskeho priestoru. Čo sa týka Trenčianskeho kraja, za predchádzajúce obdobie sa tu usídlilo 12% zo všetkých migrantov, tu sú najzaujímavejšími okresmi pre zahraničných pracovníkov Trenčín, Nové Mesto nad Váhom, Prievidza, v menšom počte aj Považská Bystrica alebo Púchov. Menšie zastúpenie a teda slabšími okresmi v zamestnávaní zahraničných pracovníkov sú Žilinský kraj (s podielom 8%), Košický kraj (s podielom 6%) Banskobystrický kraj (s podielom 5%) a najmenej zaujímavým je Prešovský kraj (podiel 4%). Najviac osôb prichádza najmä do okresných miest týchto krajov, čiže okresy Žilina, Banská Bystrica, Prešovský kraj a Košice.

Na základe zistených údajov vieme zhodnotiť, že zahraničná pracovná sila prichádza najmä na západné Slovensko, môžeme predpokladať, že je to najmä z dôvodu väčšieho počtu pracovných možností, taktiež jazykových podmienok a celkovej integrácie do spoločnosti. Taktiež je z dát jasné, že sa zahraničná pracovná sila usádza najmä vo väčších mestách, najčastejšie v okresných mestách, kde sú väčšie pracovné príležitosti.

Graf 6: Zamestnávanie cudzincov podľa okresov na Slovensku

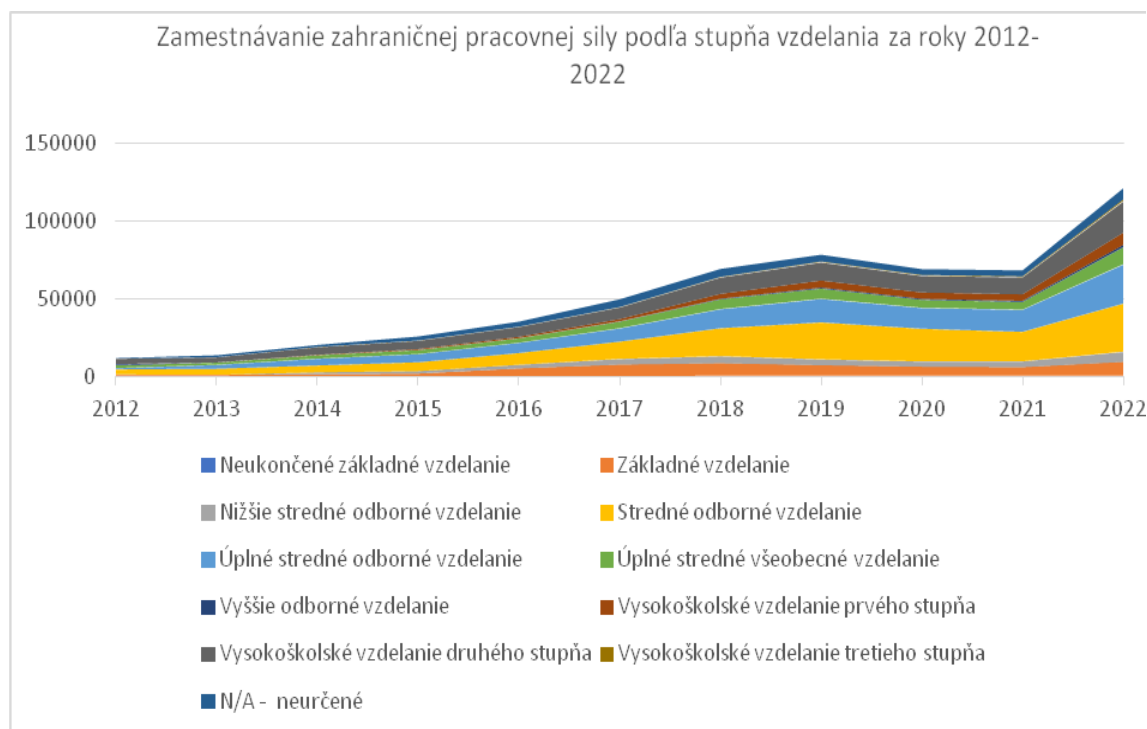
Zdroj: Vlastné spracovanie na základe dát z Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny, https://www.upsvr.gov.sk/statistiky/zamestnavanie-cudzincov-statistiky.html?page_id=10803

4.2.6. Zamestnávanie podľa stupňa vzdelania

Stupeň vzdelania je dôležitým faktorom, ktorý zamestnávateľia sledujú pri zamestnávaní a vyberaní vhodných kandidátov na obsadzované pracovné pozície. Zamestnávanie zahraničnej pracovnej sily podľa stupňa vzdelania nájdeme v grafe (Graf 7). V tomto grafe sú rovnako ako v predošlých, vyjadrené zlúčené informácie o všetkých troch predchádzajúcich typoch kategórií, do ktorých sme zahraničných pracovníkov zaradili, a teda o príslušníkoch z tretích krajín, ktorí disponujú povolením na zamestnanie, tých ktorí disponujú iba informačnou kartou bez povolenia na zamestnanie a taktiež o občanoch krajín Európskej únie alebo Európskeho hospodárskeho priestoru.

Na základe zistených údajov vieme povedať, že najčastejšie na územie Slovenskej republiky prichádzajú zahraničné osoby, ktorých najvyššie dosiahnuté vzdelanie je stredné odborné vzdelanie. Z grafu jednoznačne vyplýva, že najviac osôb s takýmto vzdelaním prišlo za rok 2022. Na druhom mieste prichádza najviac ľudí s úplným stredným odborným vzdelaním, ktoré býva v medziach Slovenskej republiky ukončené maturitnou skúškou. Rovnako ako pri predchádzajúcom type vzdelania aj v tomto prípade evidujeme najväčší počet osôb s týmto vzdelaním za rok 2022. Pričom v kategórií príslušníkov tretích krajín s informačnou kartou, bez povolenia na zamestnanie dominuje tento druh vzdelania. V celkovom súčte je ale na druhej priečke. Príslušníci tretích krajín, ktorých najvyššie dosiahnuté vzdelanie je vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa taktiež tvoria výraznú časť zahraničnej pracovnej sily na Slovensku. Dôvodom môže byť absolvovanie bezplatného alebo pomerne lacného štúdia na slovenských univerzitách a nižšie životné náklady v porovnaní s inými krajinami, ktoré lákajú zahraničných študentov na štúdium na Slovensku a následné usadenie sa, získanie prvých pracovných skúseností po štúdiu na území Slovenskej republiky. Porovnateľné počty príslušníkov iných krajín majú dosiahnuté vzdelanie úplné stredné všeobecné vzdelanie alebo základné vzdelanie. Z dosiahnutých vzdelaní zamestnávame najnižší počet osôb s vysokoškolským vzdelaním prvého stupňa a taktiež nižším stredným vzdelaním. Najmenej zahraničných pracovníkov na Slovensku má neukončené základné vzdelanie. Prekvapivým faktom ale je, že najviac osôb s neukončením základným vzdelaním prichádza z členských štátov Európskej únie a Európskeho hospodárskeho priestoru. A to až 67% z celkového počtu. Ide najmä o príslušníkov východných krajín Európskej únie ako Rumunsko alebo Bulharsko.

Graf 7: Zamestnávanie zahraničnej pracovnej sily podľa vzdelania za roky 2012-2022

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe dát z Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny, https://www.upsvr.gov.sk/statistiky/zamestnavanie-cudzincov-statistiky.html?page_id=10803

4.2.7 Zamestnávanie zahraničnej pracovnej sily podľa vykonávanej profesie

Z grafu (Graf 8) vieme povedať aké profesie najčastejšie vykonávajú pracovníci zo zahraničia na Slovensku. Predpokladáme, že najčastejšie zastávajú také zamestnania, ktoré majú nedostatok pracovnej sily. A teda tie, na ktoré slovenský občania nemajú kvalifikáciu, alebo ich nechcú vykonávať.

Z grafu jednoznačne vyplýva, že zahraniční pracovníci sú u nás zamestnávaní najčastejšie ako operátori a montéri strojov a zariadení. Za obdobie rokov 2012-2022 bolo zamestnaných najviac osôb v tomto druhu profesie z územia Európskej únie alebo Európskeho hospodárskeho priestoru. Operatéri a montéri vykonávajú obsluhu a monitorovanie rôznych strojov, vedenie a ovládanie vlakov a motorových vozidiel či montáž výrobkov podľa presného postupu.⁵⁴

⁵⁴ Charakteristika SK ISCO-08 a princípy zaradovania pracovných miest do SK ISCO-08 pre užívateľov. [online]. [cit. 2022-4-13]. Dostupné na: <https://www.hisco.sk/documents/MM-2021-60508ae249c9b.pdf>

Ďalšie povolanie v ktorom majú zahraniční zamestnanci pomerne vysoké zastúpenie je ako pomocní a nekvalifikovaní pracovníci. Pod nekvalifikovanými a pomocnými zamestnancami, podľa Metodického sprievodcu práce SK ISCO-08, rozumieme zamestnanie, kde sa vykonávajú jednoduché a rutinné manuálne úlohy. Na takého povolanie postačuje ukončené základné vzdelanie alebo prvý stupeň základného vzdelania. Môže ísť o prácu ako upratovanie, pomoc v kuchyni, zber a triedenie odpadu či doručovanie správ alebo tovaru⁵⁵

Príslušníci iných štátov sa u nás zamestnávajú vo vysokom počte aj ako kvalifikovaní pracovníci a remeselníci, čo znamená, že vykonávajú prácu na ktorú musia disponovať určitými kvalifikačnými zručnosťami a vedomosťami. Ide napríklad o inštalatérov a údržbárov, výrobcov šperkov, keramiky alebo skla, popriprade iných nástrojov.

Podstatnú časť tvoria zahraniční pracovníci aj v odvetví, ktoré nazývame špecialisti, takéto osoby sa venujú vedeckým alebo umeleckým koncepciám a teóriám. Predpokladom na zamestnanie v takomto obore je minimálne dosiahnuté vysokoškolské štúdium prvého stupňa. Osoby pracujúce ako špecialisti sa venujú napríklad rôznym analýzám, výskumu, výučbe, poskytovaniu obchodných, právnych alebo sociálnych služieb.⁵⁶

Odvetvia v ktorých majú pracovníci tretích krajín alebo Európskej únie a Európskeho hospodárskeho priestoru menšie zastúpenie sú pracovníci v službách a obchode, technický a odborní pracovníci, administratívny pracovníci a tiež zákonodarcovia a riadiaci pracovníci. Najmenší počet registrujeme v odvetví kvalifikovaných pracovníkov v poľnohospodárstve, lesníctve a rybárstve. Za obdobie rokov 2012 až 2022 sme neprijali žiadneho zahraničného pracovníka ako príslušníka ozbrojených síl Slovenskej republiky⁵⁷.

Pracovníci v službách a obchode pracujú v najrôznejších odvetviach ako napríklad gastronómia, zdravotníctvo, predaj tovarov, kadernícke a kozmetické služby. Môžeme predpokladať, že v tomto odvetví pracuje menej cudzincov z dôvodu jazykovej bariéry. Na

⁵⁵Charakteristika SK ISCO-08 a princípy zaradovania pracovných miest do SK ISCO-08 pre užívateľov. [online]. [cit. 2022-4-13]. Dostupné na: <https://www.hisco.sk/documents/MM-2021-60508ae249c9b.pdf>

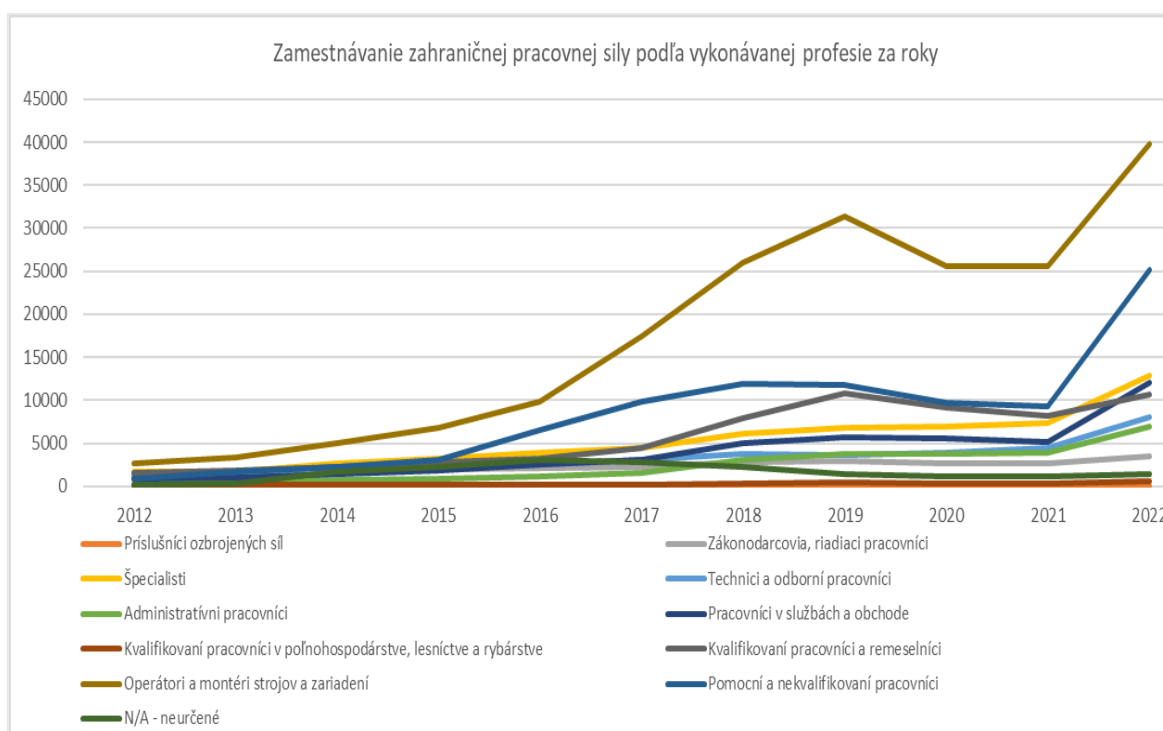
⁵⁶Charakteristika SK ISCO-08 a princípy zaradovania pracovných miest do SK ISCO-08 pre užívateľov. [online]. [cit. 2022-4-13]. Dostupné na: <https://www.hisco.sk/documents/MM-2021-60508ae249c9b.pdf>

⁵⁷ Charakteristika SK ISCO-08 a princípy zaradovania pracovných miest do SK ISCO-08 pre užívateľov. [online]. [cit. 2022-4-13]. Dostupné na: <https://www.hisco.sk/documents/MM-2021-60508ae249c9b.pdf>

prácu so zákazníkmi potrebujú dobre hovorovo ovládať slovenský jazyk, čo niekedy môže byť problém.⁵⁸

Predpokladáme, že odvetvia ako technickí a odborní pracovníci, administratívni pracovníci, zákonodarcovia a riadiaci pracovníci a kvalifikovaní pracovníci a v poľnohospodárstve, lesníctve a rybárstve majú dostatok odborných slovenských pracovníkov, ktorí majú záujem pracovať a teda nehľadáme zahraničných pracovníkov, aby obsadzovali voľné pozície. Preto nie je významná účasť zahraničných pracovníkov na pracovnom trhu v týchto odvetviach.⁵⁹

Graf 8: Zamestnávanie zahraničnej pracovnej sily podľa vykonávanej profesie za roky 2012-2022

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe dát z Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny, https://www.upsvr.gov.sk/statistiky/zamestnavanie-cudzincov-statistiky.html?page_id=10803

⁵⁸ Charakteristika SK ISCO-08 a princípy zaradovania pracovných miest do SK ISCO-08 pre užívateľov. [online]. [cit. 2022-4-13]. Dostupné na: <https://www.hisco.sk/documents/MM-2021-60508ae249c9b.pdf>

⁵⁹ Charakteristika SK ISCO-08 a princípy zaradovania pracovných miest do SK ISCO-08 pre užívateľov. [online]. [cit. 2022-4-13]. Dostupné na: <https://www.hisco.sk/documents/MM-2021-60508ae249c9b.pdf>

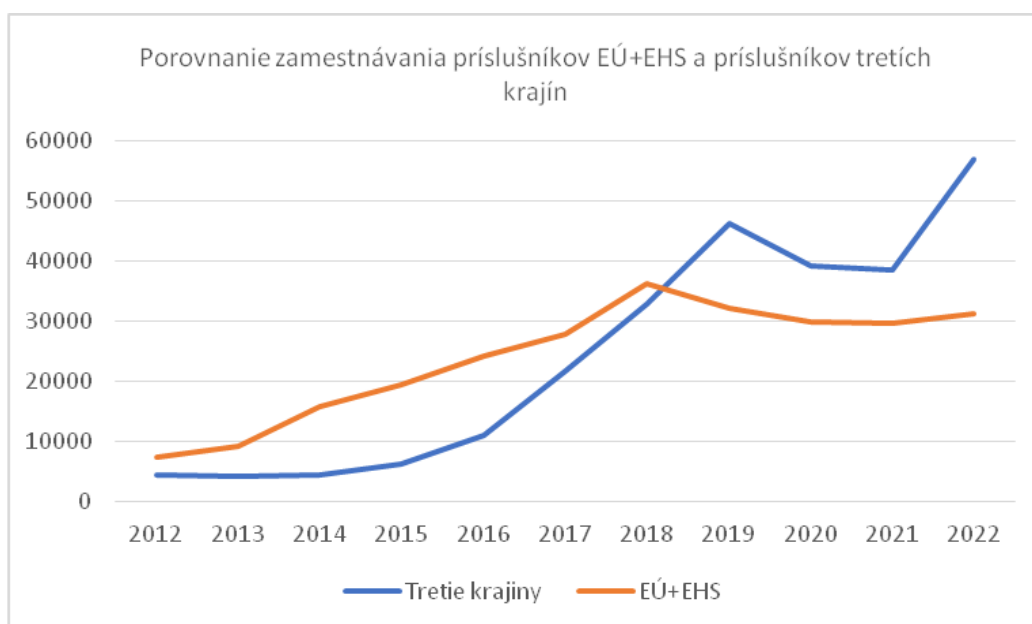
4.2.8 *Porovnanie počtu migrantov z Európskych krajín a tretích krajín*

Na uvedenom grafe (Graf 9) vidíme porovnanie zamestnanosti príslušníkov z tretích krajín, pričom ide o súčet cudzincov, ktorí majú povolenie na zamestnanie ako aj osoby, ktoré vlastnia iba informačnú kartu bez povolenia na zamestnanie so zamestnanými príslušníkmi krajín Európskej únie a Európskeho hospodárskeho priestoru (EÚ a EHS).

Za obdobie rokov 2012 až 2018 vysoko dominovali štáty Európskej únie a Európskeho hospodárskeho priestoru. V čase prvých piatich rokov išlo o výrazné odchylnosti, väčšinou sme na území Slovenskej republiky zamestnávali až dvojnásobne viac príslušníkov krajín EÚ a EHS. V roku 2015 dokonca predstavovali príslušníci tretích krajín iba 31% celkových zamestnaných cudzincov, zatiaľ čo občanov EÚ a EHS bolo až 69% z celkového počtu. Situácia sa obrátila až v roku 2019, kedy sme prvýkrát zaznamenali vyšší počet zamestnaných osôb z tretích krajín. Táto situácia pretrváva až do posledného nami sledovaného roku 2022. Medzi rokmi 2020 a 2021 môžeme sledovať pokles v zamestnávaní príslušníkov iných krajín. Avšak v roku 2021 bol opäť výrazný nárast najmä štátnych občanov tretích krajín na území Slovenskej republiky. Čo sa týka Európskej únie a Európskeho hospodárskeho spoločenstva od roku 2019 až do roku 2021 sa počty zamestnaných osôb z týchto štátov neustále znižovali až do roku 2022 v ktorom prišiel slabší prírastok.

Celkový rozdiel medzi zamestnávaním ľudí z krajín tretieho sveta a z členských štátov Európskej únie a Európskeho hospodárskeho priestoru nie je výrazný. Keďže určité obdobie dominovala európska kategória a druhé obdobie bola silnejšia kategória príslušníkov tretích krajín. Výsledný rozdiel súčtov rokov 2012 až 2022 medzi jednotlivými kategóriami je 1%. Presnejšie prišlo o približne 2600 osôb viac z krajín tretieho sveta ako z štátov Európy za celé sledované obdobie.

Graf 9: Porovnanie zamestnávania príslušníkov EÚ+EHS a príslušníkov tretích krajín

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe dát z Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny,

https://www.upsvr.gov.sk/statistiky/zamestnavanie-cudzincov-statistiky.html?page_id=10803

4.3 Vplyv spoločenských a politických faktorov na zamestnávanie zahraničných pracovníkov

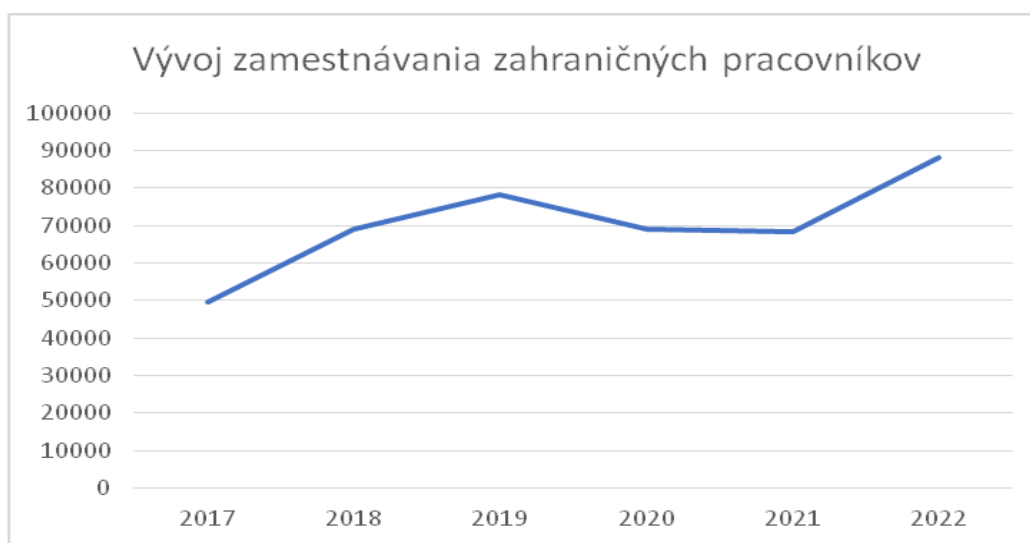
Nasledujúci graf (Graf 10) zobrazuje vývoj zamestnávania zahraničných pracovníkov na Slovensku, jednotlivé výkyvy sa pokúsime interpretovať s ohľadom na politické a spoločenské situácie, ktoré mohli ovplyvniť migráciu a teda aj celkové zamestnávanie cudzincov na našom území.

4.3.1. Koronavírus

Ako prvú by sme spomenuli celosvetovú pandémiu vyvolanú respiračným ochorením COVID-19. Pandémia začala v marci roku 2020 a medzi prvými protipandemickými opatreniami boli zákaz stretávania sa ľudí, zavreté hranice a zákaz cestovať do iných krajín. Táto situácia mala negatívny dopad na cestovanie a teda aj na migráciu ľudí. Migrácia medzi krajinami bola veľmi sťažená. Jednotlivé krajiny viedli zoznamy zahraničných krajín, z ktorých bolo možné pricestovať, z ktorých bolo možné pricestovať iba za určitých podmienok ako napríklad karanténa, a krajiny z ktorých nebolo možné pricestovať. Táto situácia trvala prakticky skoro dva roky od marca 2020, pričom došlo aj k uvoľneniu pandemických opatrení, a to najmä v letných obdobiach roka.

Pokles zamestnávania zahraničných pracovníkov môžeme vidieť aj na grafe (Graf 10). Medzi rokmi 2019 až 2022 došlo k medziročnému 12% poklesu zamestnávania cudzincov na území Slovenskej republiky. Podobný rozdiel bol aj medzi rokmi 2019 až 2021, v tomto období sme zaznamenali až 13% rozdiel. Zvyšných 87% zamestnaných cudzincov predpokladáme, že na Slovensku už pracovali, respektíve sa tu zdržiavali alebo splnili podmienky na pricestovanie na územie Slovenskej republiky.

Graf 10: Vývoj zamestnávania zahraničných pracovníkov

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe dát z Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny, https://www.upsvr.gov.sk/statistiky/zamestnavanie-cudzincov-statistiky.html?page_id=10803

4.3.2. *Vojna na Ukrajine*

Ďalšou situáciou, ktorá ovplyvnila migráciu ľudí je vojnový konflikt na Ukrajine, ku ktorému došlo koncom februára roku 2022, kedy Rusko zaútočilo na Ukrajinu. Spustila sa veľká vlna migrácie štátnych príslušníkov Ukrajiny, najmä žien a detí, ktorí utekali pred vojnou do rozličných susedných krajín. Slovenská republika ako západný sused Ukrajiny taktiež prijala množstvo ukrajinských občanov.

Na grafe (Graf 11) je porovnanie zamestnaných občanov Ukrajiny medzi rokmi 2021 a 2022, teda pred a po vypuknutí vojny. Z grafu je jednoznačné, že v roku 2022 prišlo na územie Slovenskej republiky viac štátnych príslušníkov Ukrajiny ako v predchádzajúcom roku 2021.

Ide o rozdiel najmä v prípade zamestnávania osôb, ktoré disponujú informačnou kartou ale nemajú povolenie na zamestnávanie. V prípade takýchto osôb došlo k výraznému prírastku medzi rokmi 2021 až 2022. Počet zamestnaných osôb z Ukrajiny s informačnou kartou bez povolenia na zamestnanie je za rok 2022 až skoro 3,8 násobkom počtu takýchto zamestnaných osôb z Ukrajiny za rok 2021. Išlo teda o enormný prírastok. Väčšina príslušníkov Ukrajiny bez povolenia na zamestnanie ale s informačnou kartou, ktorí boli zamestnaní boli ženského pohlavia. Presne išlo o 68% z celkového počtu, zvyšok boli muži alebo prípady, kedy nebolo zistené pohlavie. Pričom za predchádzajúce obdobie bolo výraznejšie viac mužov ako žien. Za rok 2022 bol pokles mužov z dôvodu mobilizácie ukrajinských mužov do vojny a s tým spojený fakt, že muži od 18 roku života mali zakázané opustiť územie krajiny.

Je teda zrejmé, že vojnový konflikt ovplyvnil migráciu a taktiež zahraničnú pracovnú silu na trhu práce.

Graf 11: Porovnanie zahraničných pracovníkov z Ukrajiny medzi 2021 a 2022

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe dát z Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny , https://www.upsvr.gov.sk/statistiky/zamestnavanie-cudzincov-statistiky.html?page_id=10803

4 Záver

Skúmanou problematikou našej bakalárskej práce bola v súčasnosti stále frekvencovanejšie sa spomínajúca téma migrácie. Venovali sme sa jej v medziach Slovenskej republiky. Osoby presúvajúce sa s krajiny do krajiny, migranti, si musia prácou zabezpečiť živobytie a teda pôsobia ako aktívna pracovná sila na trhu práce v cieľovej krajine ich migrácie. Predmetom našej bakalárskej práce bola zahraničná pracovná sila na Slovensku. Sledovali a analyzovali sme situáciu so zahraničnými pracovníkmi na trhu práce v medziach Slovenskej republiky. Na našom trhu práce rozoznávame tri druhy kategórií cudzincov a to príslušníkov z tretích krajín, ktorí majú povolenie na zamestnanie, občanov krajín tretieho sveta bez povolenia na zamestnanie, iba s informačnou kartou, a poslednou možnosťou sú osoby z krajín Európskej únie a Európskeho hospodárskeho priestoru (EHP), ktorí taktiež disponujú informačnou kartou. Zahraničné osoby na území Slovenska majú svoje významné zastúpenie. Prichádzajú v podobných počtoch z tretích krajín ako aj z štátov Európskej únie a EHP. Avšak, vieme jednoznačne posúdiť, že zahraniční pracovníci prichádzajú najčastejšie z menej vyspelých a skôr východne geograficky od Slovenska orientovaných krajín. Dôvodom je pravdepodobne možnosť vyššieho zárobku ako v domovskej krajine a teda predpokladáme, že tieto osoby sú primárne ekonomickými migrantmi. Zväčša ide o pracovníkov mužského pohlavia. Za posledných 10 rokov sa zamestnalo na Slovensku 2,5 násobne viac mužov zo zahraničia ako žien.

Predmetom našej práce bolo zisťovanie rozličných údajov, ktoré ovplyvňujú zamestnávanie zahraničnej pracovnej sily na Slovensku. Išlo o analýzu oblastí Slovenska, v ktorých sa usádza zahraničná pracovná sila najviac. Predovšetkým ide o väčšie mestá a západné časti republiky. Predpokladáme, že toto je spôsobené faktom, že práve v týchto častiach je viac pracovných príležitostí. Cudzinci si teda vedia nájsť lepšie ohodnotenú prácu, k dispozícii majú väčší výber pracovných miest, je tu menšia jazyková bariéra a celkovo jednoduchšia integrácia do spoločnosti. Zároveň sme sledovali aj vzdelanostnú štruktúru osôb s inou štátnou príslušnosťou. Slovenská republika eviduje najviac zamestnaných zahraničných pracovníkov so stredným odborným alebo úplným stredným odborným vzdelaním, čo sa následne odzrkadľuje aj na pracovných pozíciách, ktoré u nás občania iných štátov zastávajú. Profesie, ktoré zahraničná pracovná sila u nás vykonáva najbežnejšie sú operátori a montéri strojov a zariadením, pomocní a nekvalifikovaní pracovníci alebo kvalifikovaní pracovníci a remeselníci, poprípade špecialisti. Ide o druhy

zamestnaní, ktoré môžeme označiť za povolania postihnuté nedostatkom pracovnej sily, čo znamená, že Slovensko nemá dostatok pracovníkov, ktorý by chceli vykonávať tieto práce alebo má nedostatok pracovníkov, ktorí majú potrebnú kvalifikáciu na takéto zamestnania.

V našej práci sme sa venovali aj faktorom, ktoré ovplyvňujú migráciu a zároveň teda aj pôsobenie zahraničných pracovníkov na našom trhu práce. Konkrétne sme sa zaoberali dvom veľmi podstatným príčinám, ktoré mali dopad na migráciu aj zamestnávanie zahraničnej pracovnej sily. Ako prvé sme sa zaoberali pandémiou vyvolanou ochorením koronavírusu. Išlo o nebezpečné respiračné ochorenie, kvôli ktorému bolo vydaných niekoľko opatrení. Medzi tie by sme mohli zaradiť karanténu, prácu z domu, zatvorené hranice alebo obmedzené cestovanie. Práve posledné dve ovplyvnili prichádzanie cudzincov na územie Slovenskej republiky, ako aj následné zamestnávanie. Medzi rokmi pred pandémiou a počas pandémie došlo k poklesu prijímania zahraničných pracovníkov do zamestnaní na Slovensku. Opačná situácia nastala v roku 2022, kedy došlo k nárastu zamestnávania najmä príslušníkov tretích krajín. Išlo o občanov Ukrajiny, z dôvodu že Ukrajina bola vo februári 2022 napadnutá Ruskom a začal na jej území prebiehať vojenský ozbrojený konflikt. Od tohto momentu veľa štátnych príslušníkov Ukrajiny, najmä ženy a deti, opustili svoje domovy a presúvali sa do rôznych susedných štátov. Slovenská republika ako jedna z mnohých krajín poskytla útočisko veľkému počtu ukrajinských občanov. Tí sa po príchode do našej krajiny snažili zamestnať, čo spôsobilo, že zamestnanosť zahraničných štátnych príslušníkov na Slovensku narástla.

Migrácia a s ňou spojené zamestnávanie zahraničných osôb je celosvetovou výzvou, ktorá do budúcnosti bude ešte rásť. Slovenská republika, by mala byť pripravená na tento stále populárnejší fenomén. Výzvou určite bude vydávanie povolení na zamestnanie pre cudzincov, ktoré v medziach Slovenskej republiky je stále veľmi zdĺhavé a pre cudzincov náročné. Možnosťou pre zlepšenie služieb v rámci oddelení cudzineckej polície by mohlo byť odstránenie jazykovej bariéry zo strany zamestnancov či zredukovanie veľkého množstva administratívy. V budúcnosti by sa mohlo pristúpiť k digitalizácii preukazov alebo žiadostí. Dôležitou bude tiež celková integrácia cudzincov do spoločnosti, kedy na Slovensku žiaľ stále pretrváva nedôvera a chladný vzťah k osobám inej štátnej príslušnosti.

Zoznam použitej literatúry

Knižné zdroje:

- [1] BOLEČEKOVÁ, Martina. 2019. *Bezpečnostné aspekty medzinárodnej migrácie: implikácie pre Slovenskú republiku*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov. 2019, s.104, ISBN 978-80-557-1591-9
- [2] BRZICA D.-KAČÍRKOVÁ M.-OSTRIHOŇ F.- VOKOUN J. 2020. *Atraktivita územia a mobilita talentov: Veľké mesta priťahujú talenty*. Bratislava: Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied. 2020. s.175. ISBN 978-80-7144-320-9.
- [3] ČAPLANOVÁ Anetta. a kol. 2022. *Ekonomia*. Vydavateľstvo Wolters Kluwer ČR, a.s., 2022, s.585, ISBN 978-80-7676-490-3
- [4] HVOZDÍKOVÁ V.- LICHNER I. A kol. 2018. *Kontradikcie vo vývoji zamestnanosti v SR na pozadí demografických a štruktúrnych zmien*. Bratislava: Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied, 2018. s.143 ISBN 978-80-7144-298-1
- [5] LICHNER Ivan. 2022. *30 rokov premien Slovenského trhu práce*. Bratislava: Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied, v.v.i. 2022. s.66. ISBN 978-80-7144-333-9.
- [6] MOGYOROSIOVÁ Zuzana. 2006. *Vnútrotrh Európskej únie*. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 2006. s.152. ISBN 80-7165-549-X.
- [7] POÓR, József, Imrich ANTALÍK, Allen D. ENGLE, et al. *Labor Shortage in Seven Central and Eastern European Countries in Transition: Before and During COVID 19*. Journal of Corporate Governance Research. Las Vegas: Macrothink Institute, 2021, 5(1), s.92. ISSN 1948-4658.
- [8] RIEVAJOVÁ, Eva, Peter STANĚK, Vojtech STANEK a Eva PONGRÁCZOVÁ. *Trh práce a politika zamestnanosti*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2009, 270 s. [15,953 AH]. ISBN 978-80-225-2878-8.

Elektronické články a odkazy:

- [1] EUROPEAN COMMISSION. 2018. *Asylum and Migration Glossary 6.0*. [online]. [cit. 2022-10-5]. Dostupné na: https://www.emn.at/wp-content/uploads/2018/06/emn-glossary-6-0_en.pdf [cit. 2022-10-5]
- [2] EUROPEAN MIGRATION NETWORK. 2022. *Annual Report on Migration and Asylum. 2021*. [online]. [cit. 2022-11-10]. Dostupné na: https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-publications/annual-reports-migration-and-asylum_en
- [3] EURÓPSKA ÚNIA. 2016. *Charta základných práv Európskej únie*. 2016. [online]. [cit. 2022-11-10]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT>

- [4] EURÓPSKA ÚNIA. 2016. *Zmluva o fungovaní Európskej únie (konsolidované znenie)*. [online]. [cit. 2023-02-24]. Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9e8d52e1-2c70-11e6-b497-01aa75ed71a1.0021.01/DOC_3&format=PDF
- [5] *Charakteristika SK ISCO-08 a princípy zaradovania pracovných miest do SK ISCO-08 pre užívateľov*. [online]. [cit.2023-4-13]. Dostupné na: <https://www.hisco.sk/documents/MM-2021-60508ae249c9b.pdf>
- [6] Kolektív autorov KOZ SROV. 2021. *Situačná analýza nelegálnej práce na Slovensku. Formy nelegálnej práce, ich výskyt a návrh opatrení pre ich potlačanie*. [online]. [cit. 2022-12-12].Dostupné na:https://ia.gov.sk/data/files/np_PKSD/Analzy/KOZ/KOZ_Situacna_analyza_nelegalnej_prace_na_Slovensku_Formy_nelegalnej_prace_ich_vyskyt_a_navrh_opatrní_pre_ich_potlacanie.pdf?csrt=398311985399947154 [cit. 2022-12-12]
- [7] Machlica G.- Žúdel B.- Hidas S. 2014. *Bez práce nie sú koláče- Komentár k analýze Unemployment in Slovakia*. Ministerstvo financií- Inštitút finančnej politiky 2014.[online] [cit.2022-01-18] Dostupné na: https://www.mfsr.sk/files/archiv/priloha-stranky/4895/27/2014_16_Trh_prace.pdf
- [8] MEDZINÁRODNÁ ORGANIZÁCIA PRE MIGRÁCIU. *Predstavenie Medzinárodnej organizácie pre migráciu (IOM)*. [online]. [cit.2022-10-5].Dostupné na: <https://iom.sk/sk/iom/o-iom.html>
- [9] MEDZINÁRODNÁ ORGANIZÁCIA PRE MIGRÁCIU. *Základné pojmy v oblasti migrácie a integrácie cudzincov*. [online]. [cit. 2022-10-9].Dostupné na: <https://www.iom.sk/sk/pre-media/zakladne-pojmy-o-migracii.html#migrant>
- [10] MIGRAČNÉ INFORMAČNÉ CENTRUM .2023: *Kto nepotrebuje povolenie na zamestnanie ani potvrdenie o možnosti obsadenia pracovného miesta?* [online]. [cit. 2023-05-01].Dostupné na: <https://www.mic.iom.sk/sk/praca/kto-nepotrebuje-povolenie-na-zamestnanie-ani.html>
- [11] MIGRAČNÉ INFORMAČNÉ CENTRUM IOM. 2022. *Modrá karta EÚ* [online]. [cit. 2022-11-07].Dostupné na: <https://www.mic.iom.sk/sk/pobyt2/prechodny-pobyt/167-modra-karta-eu.html>[cit. 2022-11-07].
- [12] MIGRAČNÉ INFORMAČNÉ CENTRUM IOM. *Národné vízum*. [online]. [cit. 2022-11-07].Dostupné na: <https://www.mic.iom.sk/sk/pobyt2/viza/765-narodne-vizum.html#absolventi>
- [13] MIGRAČNÉ INFORMAČNÉ CENTRUM IOM. 2023. *Povolenie na zamestnanie*. [online]. [cit.2022-11-09] Dostupné na: <https://www.mic.iom.sk/sk/praca/povolenie-na-zamestnanie.html>
- [14] MIGRAČNÉ INFORMAČNÉ CENTRUM IOM. 2010. *Základné informácie: Podnikanie zahraničnej osoby*. [online]. [cit.2023-3-13] Dostupné na: https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/integracia-cudzincov/zivotne-situacie-cudzincov/zivnost_podnikanie.pdf

- [15] MIGRAČNÉ INFORMAČNÉ CENTRUM IOM. 2010. *Živnostenské podnikanie cudzincov na Slovensku*. [online]. [cit.2023-3-13] Dostupné na: https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/integracia-cudzincov/zivotne-situacie-cudzincov/zivnost_podnikanie.pdf
- [16] MINISTERSTVO VNÚTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2021. *Migračná politika Slovenskej republiky s výhľadom do roku 2025*. [online]. [cit. 2022-10-5]. Dostupné na: <https://www.minv.sk/?zamer-migracnej-politiky-slovenskej-republiky>
- [17] MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2018 *Stratégia pracovnej mobility cudzincov v Slovenskej republike*. [online]. [cit.2022-10-03]. Dostupná na: <https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/uvod/informacie-cudzinci/strategia.pdf>
- [18] NÁRODNÝ INŠPEKTORÁT PRÁCE. 2021. *Informatívna správa o vyhľadávaní a potieraní nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania za rok 2021*. [online]. [cit. 2022-11-20]. Dostupné na: <https://www.ip.gov.sk/wp-content/uploads/2022/04/Sprava-za-rok-2021.pdf>
- [19] ÚSTREDIE PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY. *Národné víza – zamestnávanie štátnych príslušníkov tretích krajín v záujme SR*. [online]. [cit. 2022-11-07]. Dostupné na: https://www.upsvr.gov.sk/sluzby-zamestnanosti/aktuality/narodne-viza-zamestnavanie-statnych-prislusnikov-tretich-krajin-v-zaujme-sr.html?page_id=1171372.
- [20] ÚSTREDIE PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY. *Zamestnávanie štátneho príslušníka tretej krajiny počas mimoriadnej situácie*. [online]. [cit. 2022-11-07]. Dostupné na: https://www.upsvr.gov.sk/sluzby-zamestnanosti/aktuality/zamestnanie-statneho-prislusnika-tretej-krajiny-pocas-mimoriadnej-situacie.html?page_id=997258
- [21] ÚSTREDIE PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY. 2023. *Zamestnanie štátneho príslušníka tretej krajiny, u ktorého sa povolenie na zamestnanie ani potvrdenie o možnosti obsadenia VPM nevyžaduje - v prípade písmena f) - od 1.1.2023*. [online] [cit. 2023-05-01] Dostupné na: https://www.upsvr.gov.sk/buxus/generate_page.php?page_id=363584
- [22] ÚSTREDIE PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY. *Zamestnávanie štátnych príslušníkov tretích krajín s miestom výkonu práce na území SR od 1.1.2019*. [online]. [cit.2022-10-05]. Dostupné na: https://www.upsvr.gov.sk/sluzby-zamestnanosti/foreign-citizens.html?page_id=272197
- [23] ÚSTREDIE PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY. 2023. *Zoznam zamestnaní s nedostatkom pracovnej sily*. [online]. [cit.2023-11-21] Dostupné na: https://www.upsvr.gov.sk/buxus/generate_page.php?page_id=806803
- [24] VALNÉ ZHROMAŽDENIE OSN. 1948. *Všeobecná deklarácia ľudských práv*. 1948. [online]. [cit. 2022-11-10]. Dostupné na: <https://www.upn.gov.sk/data/pdf/deklaracia.pdf>

Zákony:

- [1] Zákon č. 5/2004 Z.z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- [2] Zákon č. 455/1991 Zb. Zákon o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon)
- [3] Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky.
- [4] Zákon č. 48/2002 Z.z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- [5] Zákon č. 5/2004 Zz. O službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- [6] Zákon č. 82/2005 Z.z. Zákon o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov